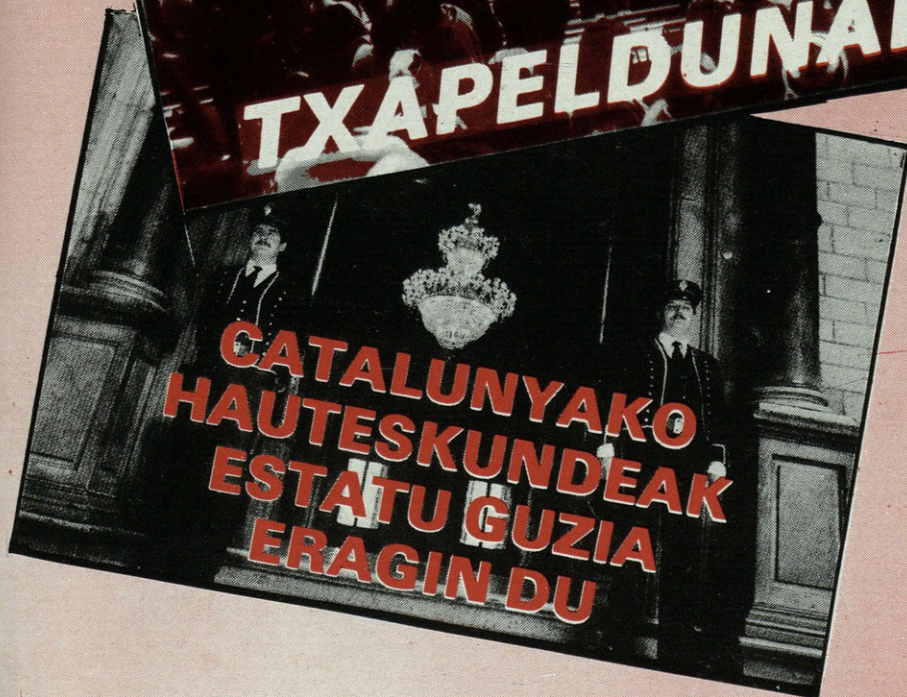

ARGIA

1.984 - Maiatza 6 - XLVII garren urtea - 1014 zenbakia. 100 pezta

«Irlanda
bateratu
bat
lortu
arte
ez
dugu
etsiko»
(I.R.A.-rekin
elkarriketa)

Xabier KINTANA: «Itzulpena bigarren mailako
ekintza literariotzat hartzen da»

iparraldeko abertzaleen
korapiloa

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txatel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekoak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai agentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik **NONAHI**, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honuntz ibiltzea ez da bakarrik erosoa. Segurua baita.

Abioiez, trenez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzeko badituzu, zuek eta zeure etxeok

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako asegurua hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

Irlandako Ejerzito Errepublikazalearekin (IRA) izandako elkarriketa laburtu bat ekarri dugu gure orriotara. Izan ere, "An Phobach" aldizkari irlandarrean argitaratutakotik zati interesgarrienak jaso eta gure irakurleei eskaintzea interesgarria iruditutzaigu eta hor dituzue, beraz, nazioarteko ohizko orrialdeetan (12. orrialdea).

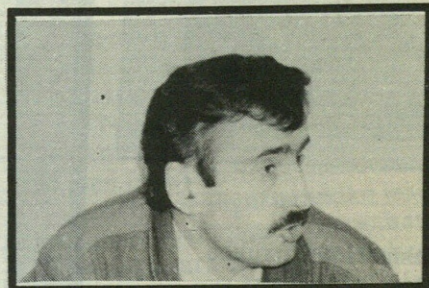
Athletica Espainiako Ligan txapel-dun geratu izanak geure orritan ere aurkitu du oihartzunik, jakina. 17. orrialdean eta bere ondorengoetan horri buruzko informazioa aurkituko duzu, argazkiz nahiz idazkiz. Ez bait da makala izan "lehoien" ausardia eta ezta gutxiagorako ere atzetik eduki duten forofada guztiaren kemena.

non-zer

- 4.- Aste Giroa
- 6.- Ttanttaka
- 7.- Ildo 9..... **Iñaki Zubiondo.**
- 9.- Convergencia eta kitto!. **I. Zubiondo.**
- 11.- Mundua ez da borobila
- 12.- IRA: «Guk armak uztera-koan Irlanda bat izango da» **P. Sastre.**
- 15.- Transiberianotik «Vascongados»etara. **L.M. Bandres.**
- 17.- Athletic txapeldun! **M. Goikoetxea.**
- 20.- Estatu Batuetako euskal-dun emigranteak. **J. Etxabe.**
- 22.- Laponian zehar eski gaine-an. **L. Bastida.**
- 25.- Xabier Kintanarekin itzulpenaz. **Azkargorta eta Landa.**
- 28.- Manex Erdozaintzi hil da. **Artaso.**
- 30.- Anjel Zelaieta «Akelarre» eta «Mikelen heriotza»z.
- 31.- Argazkinobela: Frank's gang.
- 32.- L. Nuñez-en artikuluei erantzunez. Jaurlaritzako **Ruiz de Olabuenaga.**
- 36.- Zinema: Reagan-en oskar-rrak. **J.J. Iribar.**
- 37.- Txutxumutxuka. Sabin.
- 38.- Antzerkia: Koldo Amestoy mintzo. **M.A.**
- 40.- Jo...Adarra
- 41.- Bertsoak: Sinisten dut. **M. Erdozaintzi.**
- 42.- Azkena: euskararik gabe, nazio arazorik ez. **Arlantz.**

Tolosaldean bada gazte kuadrila bat benetako abenturero-bihotza daukana. Azken garaiotan Laponiarako bidea hartu zuten (Lurraren Ipar Polotik gertu) eta bertan hainbat kilometrotako ibilaldia eskiz egin zuten. Ibilerak, gertaerak eta gainerako bitxiak kontatzen dizkigute **L. Bastidak** prantatutako erreporataia batetan. **22. orrialdea.**

Xabier Kintanak beti dauka zer esanik euskal kulturari buruz. Oraingo honetan berarekin izandako solasaldian gai guztiz interesgarri bat hartu dugu: itzulpena. Horren inguruan hamaika korapilo askatu nahiean gure ustez kontutan hartzeko gauza asko bota dizkigu. **25. orrialdetik** aurrera aurkituko duzue Karmelo Landak eta Antton Azkargortak egin dioten elkarriketa.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia Kooperati-ba.

Donostiako erredazioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uribe, Xalbardin, Jon, Joseba Alvarez.

Gasteizen: Xabier Etxaniz.

Bilbon: ANAITASUNA taldea.

Iparraldean: Ladix Arrosagarai, Mikel Hiribarren, Allande Sokarros.

Iruñean: Pello Lizarralde.

Kolaboratzaileak: Martxel Aizpu-

rua, Enrike Amonarriz (Jo...Adarra), Mikel Antza, Joxe Azurmen-di, Balere Bakaikoa, Luis Mari Bandres, Xabier Erro, Iñaki Kamino (Aste Giroa), Emilio Lopez Adan «Beltza», Alfontso Marti-nez, Mikel Nabarro «Trikuharri», Eneko Olasagasti, Xabier Portu-gal, Koldo San Julian, Andoni Sarriegi «Murumendi», Joseba Sarri-onandia, Pablo Sastre, Joxean Gezalaga «Zaldubi».

Marraskilariak: Joxemi, Julio, Zut.

Argazkilariak: Kristina, Txema Ormazabal, Luis Otaegi.

Publizitateak: Xabier Erro.

Administrazioa: Joxe Mari Ostolaza.

D.L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA. Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea behea. DONOSTIA-12.

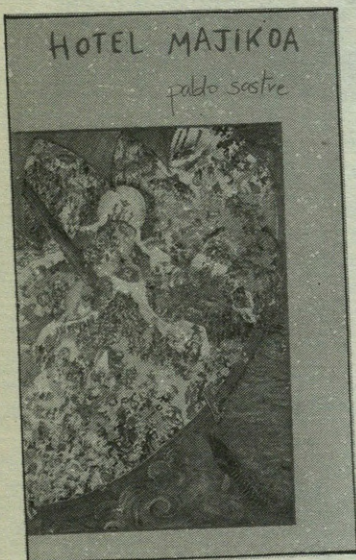
Telefonoa: (943) 28 33 99.

Inprimategia: GRAFICAS SEMI.

Hego Euskal Herria,	
Estatu Espainola.....	3.500 pta.
Ipar Euskal Herria,	
Beste atzerriak.....	4.800 pta.
Airez.....	7.300 pta.
Ale bakarra.....	100 pta.

ASTE GIROA

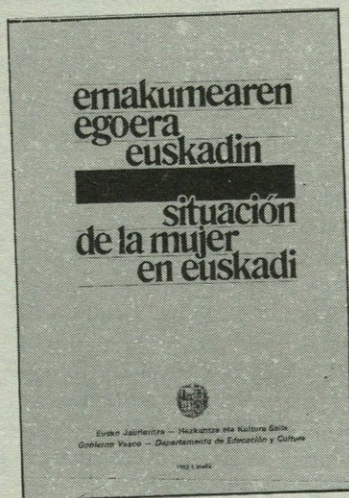
liburuak

Titulua: Hotel majikoa.
Egilea: Pablo Sastre.
Argitaletxea: Susa.
Ezaugarriak: 196 o. 550 pzta.

Aurrera doa «Susa» saila bere argitara-lan berrian. Azken hau nobela suertatu da, 4 parte eta 33 atal dituen. Atalak ez dira oso luzeak. Zail da nobela hau zakuren batean sartu eta abstrakzio egitea. Idazleak gertaerak berak nahi haritik joan daitez, atxakia ugari eta ustekabe anitz erabiliko du, pertsonaia nagusiari nahi duena egiten inoiz edo ia inoiz utziko ez dylarik, prest du Pablok pertsonaiarentzat abentura berriren bat, harrigarria gehienetan, eta nobelaren bereizgarrien artean erritmo bizia, toki aldakuntza ezin etenezkoa, eta inoiz amaitzen ez den abentura ditugu. Bestalde aipatzekoa da Pablok irrealitatezko nobela honetan egungo errealtatea nahasten nola jakin duen: fantasia guzti honen erdian nonnahi ditugu egure kaleetako eta etxeetako eguneroko errealak. Baina txotxongilo honen hiruzpalau eguneko istorioan bada besterik:

sexua oso garrantzizkoa da, eta burruka sozialak ere baditugu gai hau kontatzen prozesuaren menpean egon arren, eta ez kontaketa gaiaren menpe. Pertsonaia anitz nobelan, eta honi gertaera eta tokien nahas-masa eranstean badiogu, laberinto oso irakurgarria izanen dugu nobelaren ordez.

Titulua: Situación de la mujer en Euskadi.
Egilea: Eusko Jaurlaritza.
Argitaldaria: Eusko Jaurlaritza.
Ezaugarriak: 600 pzta. 605 o.

Lan sakona taldeka egin den hau. Bertan grafika eta kua droen bidez datu bilduma interesgarria ematen da. Inkestak, heziketa aro guztietan, erreziklaje profesionalerako ikastaroak, bere egoera sozioekonomikoa, aktibitate tasak, kobratu gabeko bere lanak, kobratzen dituenak, lanik eza, kultura, delinkuentzia, osasuna, haurgaltzeak, minbiziak, arlo juridikoan emakumea nola dagoen, eta toki ezaz hemen sar ezin ditzakegun beste asko dira liburu honetan datozenak. 16 grafiko eta 130 bat kuadro daramatza lan honek. Datu interpretazioak dira liburu honetatik atera beharrekoak.

Titulua: Hazparneko anderea (antzerkia hiru zatitan).
Egilea: Telesforo Monzon Olaso.
Argitaletxea: Elkar.
Ezaugarriak: 400 pzta. 62 o.

Moliereren lan baten itzulpenari lotzekoa zen hasiera batean Monzon antzerkigilea, baina gero, itzultzeko ordez, berak asmatu zuen beste bat Euskal Herrian girotua eta Moliereren gaia oinarritzat harturik. Hau da lortu zuena, eta behin irakurri gero askotxo ere badela iruditua zaigu. Gaia noski, beharrik eta tituloen eskuraketarako eginerazten diren ezkontza litzateke: pertsonaiak ohizkoak; neska gaztea, ama harrokoa, aita umila, indiano aberats zahar eta ezaina, euskal gazte eder eta langilea, erretora eta besteren bat. Hiru zatitan banatzen digu kontakera. Estilo eta hizkuntzaren aldetik zer esanik asko genuke. Den dena ez bada ere, bertsotan egin dago. Errima bizigarri galanta bilakatuko da antzerkia irakurtzerakoan kantuz ari garela iruditua arte. Antzerkia ikusi dutenek dakikete nolako indarra damaien honek pertsonaien beren karakterizazioei, izan ere, pertsonaia batzuk bertsotan besterik ezin hitz egin zuten lan hain paregabe honetan.

Joakin LIZARRAGA, Elkarokoa

KOPLAK

Edizio kritikoa
Juan Apezetxearen paratutako

REAL ACADEMIA DE LA LENGUA VASCA FUNKALIZAZIOA
SB. 840-1083

Titulua: Koplak

Egilea: Joakin Lizarraga Elkarokoa.

Argitaletxea: Euskaltzaindia, Euskararen lekukoak.

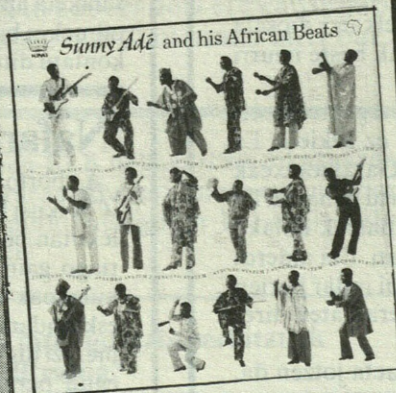
Ezaugarriak: 223 o. 9.800 pzta.
Juan Apezetxeak paratutako edizio kritikoa.

Askok eta askok ezagutuko duzue Apezetxea berak prestatu Lizarragaren katetximaren argitalpena, hitz lauz egin zena alegia. Oraingo honetan, Lizarragak bere fededunentzat errazago gerta zedin paratutako koplak argitaratzen dizkigu. Bakoitzak nahi duena bila lezake liburu honetan, baina liburuak bere garrantzia gordetzen du kasu guztietan. Gaia teologia eta kristau ikasbidea ditugu. Harrigarria ere apez honen bertsozaletasuna, 13500 bertso-lerro baititu idatziak. Lau zatitan banatzen da guzti hau: «Ama Virginaren gloriatan», bertan ere «Ama virginaren devocioaren motivoak» sartzen delarik. Gai nagusia Ama Birjinaren bizitza du. Zazpi bertso lerroko estrofak. Zazpigarrena ez da sei silabakoa zortzikoa baizik. «Cembait copla Jesus onaren honra ta amoretan». Luzeena dugu. Jesusen bizitza

eta eukaristia. Azkenik Jainkoak gizakiei eginiko mesedeak ere badatoz. Lehenbiziko zatiak bezala «Sacrilegium» metrikoa dute. Hirugarren zatia eukaristia gaia da, gerra garaiean egin. Lau lerroko bertsoak ditugu, 8 eta 7 silabakoa. Azken zatian kristau dotrinaren oinarriak eta egiak datoz, hau da lismoarik gutxien duen zatia. Lismoaren aldetik bere balioa duen idazlea dugu Lizarraga, baina ezin ahaztu ere koplak asko benetan kaxkarrak direla.

Aspaldian Iruñea inguruko euskara nolakoa zen aztertzeke ere badu (azentua barne) aukerarik.

diskoak

Titulua: Synchro System.
Egilea: King Sunny Adé and his African Beats.
Diskaetxea: Island records.

Nigeriako musikaririk nabarmenena izan eta bere herrialdean diska zerrenda amaiezina

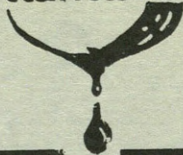
grabatu arren, 1982. an iritsi zitzaizkigun «hirugarren mundu urrunetik» beronen lehen berri ofizialak. «Ju Ju music» (bertako tribu nagusiak ezaugarritzat duen musika moietaren izena) zeritzaion Lp-a zela medio.

«Synchro System» hau dugu lehen aipatu lanaren ondorengo, zorionez ihazkoan hemen argitara emana.

Nigerian dantzatu eta kantatzen diren aire afrikarren azalpen honek, herriak mendeetan zehar bere inguruarekiko izan duen harremana, elkarganatzeari, kultura ele batean, dakarkigu. Eguzkia, ohiana, ura, afrikako natura berezi hori dario tantaka plastiko beltz honi.

Eta kontutan hartzekoa da King Sunny Adé-k gaurko musika tresna konbentzionalak erabiltzerakoan irakasten diguna, bere musikaren zerbitzuan jartzen bait ditu guzti hauek. Etengabeko zapalketa kulturari erantzun zuzena. Bere musika. Herrialde misterioitsu horren lurpetik sortua dirudien erritmo eta perkusio mundu gerazina, eta bere inertziak mugitzen den soinu makina honen magalean, jolasean, belaunaldiz belaunaldi josi diren doinu, ele eta ahotsak. Guzti hau indarberrituz JU JU musikaren eredu ta armoniek irekitzen dituzten bi-deetatik sintetizadore eta kitarrak irristatzen dira olgetan, bertan sorturiko musikatresnari darion pareko naturaltasunez.

Ez duzu halakorik aurkitutko uda giro argi eta eguzkitsua (balego bederen) goxatzeko. Zin dagizut!

Arzalluzek indarra erakutsi Garaikoetxeari

PNVren Euskadi Buru Batzarrean nagusi den Xabier Arzalluzen eta Gasteziko Gobernuoko lehendakari Karlos Garaikoetxearen arteko hoztasuna aipatua genuen, azken aldian elkarri diosala ere ukatzen ziotela. Joan den astekoak beste neurri batzuk erakutsi dizkigu.

Arzalluz bere kasa Juan Carlos erregearekin elkarriketatu da, Garaikoetxeak ezer ez zekiela. Ez da hori okerreana, harrigarriena da Garaikoetxeak berak bere harridura eta haserre agertu beharra. Ez dauka bada ezpadako boterea azkoitiarrak holako jugada bat hain lasai egin dezakeenean. Eta alderdi barruan borroka ez da nolanahikoa, bi indar horien ekintzak hain aparte pentsatzen eta eramaten direnean.

Arzalluzen oinordeko Mixel Unzueta jotzen da, eta mundu guztia oroitzen da Nafarroako aferaren negoziaketan Herrero de Miñonekin negoziaketaren erdi-erdian bera zegoela. Unzuetak euskara ez jakinik, Sabin de Zubiri aipatzen da; zaila. Hirugarren beste bat izatekotan ere.

Eta Estatu mailako operazio erreformista dabil aidean. Horren eta PSOÈren aurreko jokabidea dago jeltokien arteko une honetako borrokaren muienean adituek diotenez. Honako honek berriz ere apostua Arzalluzek irabaziko duenaren alde. Kataluniako hauteskunde ondoen sozialistei gauzak nola jartzen zaizkien ikusiz, zalantzarik ez.

Joan da Maiatzaren 1a, berriz ere

Azken urteotan usadio bihurtu denari jarraikiz, aurten ere langile mugimendu bakoitzak bere aldetik ospatu du bere Maiatzaren 1a. ELAk bere afiliatuei Durangora deitzen zien, LAB eta ezker haurazale guztiak Bilbon zuen zita, UGTk ere Bilbon, eta CCOOK bezala CUIS-ESK eta CEIS ezker sindikaleko koordinadoretan biltzen diren langileek beren hiriburuetan. USO eta CNTk ere egin dute bakoitzak bere mitina, eta Ipar Euskal Herriari dagokionez CGT izan da manifestaldia egin duen bakarra, abertzaleek talde bezala behinik behin parte hartu ez dutelarik.

Gauzak zuen itxurarekin, atentzioa Bilbok bereganatzen zuen: ez alferrik deitzen zuten elkarrengandik leku hurbiletara LABeko abertzale ezkertiarrek eta bestetik UGT sindikatu sozialistak, Felipe Gonzalez gobernuburua bera etortzekoa zelarik. LABek 10.000 lagun bildu ditu egin duen manifestaldian, eta UGTk 11.000. Sozialisten manifestaldira estatu guztiko jendeak etorri dira, bandera ezberdinekin ederki erakusten zutenek. UGTkoek gorabehera bakarrik langabetu batzuekin izan dituzte. Gero polikiroldegian, Felipe Gonzalezek langabeziari aurre egiteko «bake soziala» aldarrikatu du.

LABeko manifestaldian berriz errekonbertsioaren salaketa amnistiaren eta borroka harmatuaren aldeko oihuekin batera. Madrilgo telebistak 50.000 UGTzale kontatu ditu, eta LABeko inor ez du ikusi.

Nafarroako antiabortistak

Abortuaren aurkako pintaketak inon oso goiz ikusi badira hori Nafarroan izan da, eta zenbait lekutan beste edozein pintaketa politiko baino ugariago gainera. Abortuaren aurkako kanpainen sekulakoak esaten eta egiten saiatu den Alfonso Añon eskuindarraren berri datorkigu fidagarritasun osoa merezi digun iturri batetik: hitzaldi bat egiten ari zen egun berean alaba abortatzera joana zuen, bere bedekazio guztiekin.

Moral bikoitz baten adibide soil eta merke bat dela? Nafarroan eskuinak bere indarrean erakusten duen eskrupulo faltaren erakusgarri ere bada. Horrek kutsatu bait ditu, azkenetik hasi eta leheneraino. Jose Angel Zubiaur zen Nafarroako gobernurako aurkeztzen zen lehenengoa, Francori egun batez kontra egiteagatik ezaguna. Bere lanbidea gaur egun? Finantzatuko zuzendari. Eta nork hautatua? Berak bere burua, diputatu forala zen azken egunetan. Berak sinatutako autoizendapena.

Nafarroako jeltokideek bazekiten zer bait.

Iparretarrek jarraitzen dute

IPARRALDEKO ABERTZALEEN KORAPILOA

«Nafarroaren Eguna» bezala «Herri Urrats» gertatzen direlarik, pakea besterik ez du ikusten Iparraldeko abertzaleen artean kanpotik datorrenak. Azken hilabeteotan Iparraldean gertatu eta esan direnei adi egon denak aspalditik datorren eztabaida oso zorrotz baten eragina ikus dezake aurpegi serioetan bezala isiltze askotan. Guztiak abertzale: Ipar Euskal Herriko egoera zailean abertzale izateko adorea duten gazteak, errefuxiatu bizi diren hegotarrak, eta zazpi probintzietako edozein zototan edozer dela ere kausituko dituzun abertzaleak. Guztiak abertzale eta erdian arazo larri bat: Iparretarrak.

Iparretarrak erakundeak Ipar Euskal Herrian daraman dinamika harmatuari buruzko eztabaidak ez dira gaurkoak, eta horien berri maiz azaldu da Hegoaldeko prentsa abertzalean eta zer esanik ez Iparraldekoan. Landetan polizia frantses bat hiltzean bezala beste hainbat momentutan erreazio latzak izan baziren, urte honen hasierako ekintza batek azkartu ditu eztabaida guztiak.

Urtarrilaren 10ean Urruñan, Madrildik Parisa eta Paristik Madrilera doazen trenak gurutzatzen diren leku eta ordu juxtuan lehertzen zuten Iparretarrek trenbidea. Tren bat karriletatik atera arren ez zuen inork minik hartu. Baina ondoren sortu da erreazio zabala, nazionalista frantsesen aldetik batetik, espero izatekoa zena, baina baita abertzaleen sailean ere. Ezker abertzaleak hain gartsu bultzatu

duen ELB nekazari sindikatuaren barnean debatea izan zen eta ondorioz komunikatu gogor bat argitaratu zuen.

IK inteligentzia zerbitzuek infiltratua?

Eztabaidarik izatea bat da hala ere eta hori elkarren arteko hausturara iristea beste bat eta badirudi halako zerbaiten alderako urratsak ematen ari direla. Lekuko bat: «Herriz Herri» asterokoan Eñaut Etxamendik idatzi duena eta kazeta berean espexetik erantzun diotena. Pertsona mailan egiten diren salaketak ez ditugu aipatu. Baina uka ezina da jadanik abertzaleek egin behar dutenari buruzko konzepzio ezberdinek noraino daramatzaten gauzak.

ILDO-9

1984-KO APIRILA — AVRIL 1984

TXOMIN, RAMUNTXO, DIDIER,
ZUEK HASI BORROKA
BURURAINO EREMANEN DUGU

HERRIAK BIZI BEHAR DU

iparretarrak

Herri Taldeak eta Laguntza bezalako aukera politikoen jarraitzaileen artean dauden eztabaiden garrantzia ukatu gabe (protagonismoen istorio guztiak, gizartearen ikuspegi ezberdinak edo matizatuak bederen, lan egiteko molde diferenteak...) bigarren mailako iruditzen zaizkigu. Etxamendik berak eta IKko eta HTetako presoek aipatu dituztenen aurrean. Denborarekin konpondu ez arren gutxienez oztupoak non dauden behintzat argituko balitz bezala.

Bereizketa latza da. Eta areago ikusiz denak ere abertzale ezkeriarrak direla, ikusiz lan egiteko molde askotan berdintsuak direla, baita jokabide eta sentsibilitate ere. Baina politikoki arazoa larria da. Oso gainera.

IK abertzaleak izan arren goitik manipulatu daudela esan da, baita atzetik DST (Direction de Sureté du Territoire) dagoela ere. Eta azken aldiaren IKkoen ekintzen eta egoera oso zehatzen arteko koinzidentziak aipatu dira. Errefuxiatuen arteko «razzia» gertatu zen egun berean (denak Panaman daude orain) gertatu zen HTetako buruen arrestatzea ere operazio handi bezain bitxi batean, prentsaurrekoaren berri poliziak bai bait zekien. Gose greban zeuden errefuxiatuek negoziaketarako bideren

bat erdietsi zutenean beste ekintza bat. Eta abar.

Errefuxiatuak askatasun baskongado baten alde?

Eritzi horren inguruan dabilzenen arauera Hegoaldean da borroka abertzaleak konpondu behar duen fronte prioritarioa (Iparralderik gabe Hegoaldeak ez luke zentzurik baina Hegoalderik gabe Iparraldeko mugimendu guztiak ez luke deusetarako balioko, bi aldeek bi estatuetan duten pisuaren azterketaren ondorioz) izorratzea izango litzateke ondorio nagusia. Batzuen ustez etsaiak eragindako eromena izango litzateke, beste zenbaiten ustez Iparraldeko abertzaletasunak dituen kontraesanek eta egoera bereziak sor erazi dute mugimendu hori, Hegoaldeko mugimendu harmatuaren antzeko bat egin nahiarekin batera.

Funtsean batek idatzi duen bezala: ez dela aski abertzale izatea. Non-zer-nola egin behar den asmatu behar dela irabazteko.

Alderantzikoa uste du IKren inguruan pentsatzen duen Iparraldeko jendeak. Herri Taldeetan mugitzen

direnek bezala beste hainbatek. Eta horien eritzien agerpen polita egin dute aipatu dugun kazetan Alain, Betti, Joanes, Xan eta Xanpol presoek. Erresumituz, esango genuke batetik horien ustez Euskal Herria zapaltzen duen etsaia Parisen eta Madrilén bada bi aldeetan egin behar dela gogor. Bestetik, errefuxiatuek Iparraldean bizitzeko eskubidea badute horien laisatasuna ezin dela lortu Iparraldeko anaien geroa konprometitzearen biskarretik, hau da, hango borrokak geldieraztearen truke. Errefuxiatuen interesek eta Iparraldeko jauntxoenek bat egiteko joera dutela, azkenean Iparraldea heriotzera daraman dinamika bidea libre utzi nahian. Eta Euskal Herriko herrialdeak bereziak badira, dinamikak ere ezberdinak izan behar dutela, ez batzuk besteen meroin.

Hiru probintziak, Nafarroa eta Iparraldea?

Giro horretan banatu dute Iparretarrek beren «Ildo» agerkariaren 9. zenbakia. Politika aztertzaileei dagokie neurtzea ze neurritan dakarren aldaketa kualitatiborik ala ez. Baina ez-

tabaida zentratzeko argitasunen bat ematen du agian.

Lehendik ere ezagunak ditugun puntuen inguruan mintzo zaigu «Ildo» hau. Herri honen etorkizuna nazio independente, batu eta sozialista bat izatera iristean datzala desarrolatzen da puntu batean. Ipar Euskal Herriko ekonomiaren atzerapena, turistifikatzearen fenomeno eta kolonizazioak dakarren asimilatzea aztertzen da horren, eta ondoren borroka harmatu eta politikoaren artean zer nolako lotura ikusten den.

Urruñako ekintzaren esplikazio zabal bat eskaintzen dute. Turistifikazioaren aurkako kanpaina, errepre-sioa eta autonomia baten erreibindikazioa aipatzen dira gero, aurreko «Ildo»-an formulatu zituzten puntuen inguruan, eta azkenik Jean Louis Larre Irisarriaren desagertzea salatzen dute, beren ustez polizia hil duela adieraziz. Lehenago ere horren berri eskaini zuten IKkoek, ARGIA-n agertu zenez, eta polizia aldiz behin eta berriro jakin erazi du pentsatzekoa dela Iparretarren barneko «garbiketa» bat izan dela.

Azkenerrako utzi dugu lehen puntua. Iparraldeko abertzaletasun borrokaren autonomia askotan aipatu bada ere, orain formulatu bait da lehenbizikoz hain garbi. «Euskadi bere osotasunean hartuz, ez da borroka bat baizik hiru», esaten da. Hegoaldeko hiru herrialde autonomoek, Nafarroak eta Ipar Euskadik badituzte bakoitzak beren ixtorialde, ingurugiro eta prolemtika desberdinak eta ondorioz egite horrek nazional eta sozial askatasun borrokaren bideko bilakara eta eramaite desberdina erakartzen ditu».

Hegoaldekoentzat salaketa gogor bat: Fronte bakarraren estrategia «aitzakia bat baizik ez da Hego Euskadiko borrokaren interes bakarraren alderako eginga den estrategia baten gordetzeko». Ondorioz: Nafarroan dinamika bat, komunitate autonomoan beste bat eta Iparraldean beste bat, autonomoak eta elkartuak.

Hegoaldeaz egiten den partiketaz bezala planteamendu horrek sortzen ari dituen ondorio guztiak aztertzen badu nahikoa lan Iparraldeko abertzalegoak. Lehen hitzetik ere berrikerak zirela erakusten zuten kalapita kaxkarrak utziaz. Hegoaldekoek ere Ipar Euskal Herriaz argitu beharko dute.

Iñaki ZUBIONDO

Katalanista moderatuen garaipena

ESTATUA ASTINDU DA KATALUNIAN

Inor gutxi espero zezakeen neurriko egurra da Convergencia i Unió-k Kataluniako hauteskunde autonomikoetan eman duena. Euskal Herrian PNVren gorakada etengabeaz harrituak ziren guztiak aho zabalik geratu dira hango zifrekin. Eta ondorio zabalak estatu mailan. Hemengo abertzale moderatuak pozarren. Estatu osoko sozialistak krisian. Zentro berria eraikitzeko operazioa pil-pilean. Eta eskuin espainola bere posizioak berplanteiatzen.

Convergenciako katalanista moderatuen garaipena neurtzeko biderik egokiena 1980ko hauteskunde autonomikoetako zifren ondoren gelditu zen panorama aztertzea da. Duela lau urte Parlament-eko 43 postu zituen Convergenciak, 33 sozialistek, 14 Esquerra Republicana de Catalunya, 25 PSUCKeko komunistek eta 18 UCDk. Hori horrela, Jordi Pujol eta bere alderdiak ERCko nazionalista gogorraren laguntza behar izan zuen Generalitateko lehendakaritza eskuratzeko.

1984ko apiril bukaera honetan mapa erabat irauli da. Convergencia 72 postutaraino igo da, horretarako lau urtetan 743.000 boto edukitzetik 1.350.000etaraino iritsi delarik. Ia bi halako! Duela lau urteko zifrekin al-

deratuz sozialistek ere gora egin dute: 170.000 boto irabazi dituzte, Parlamentuan ere 8 postu gehiago erdietsiz. Baina 1982ko urriko hauteskunde nagusietan Katalunian, estatu osoan bezala, egin zuten aurrerakadarekin esperantza ederrik bazuten. Aldiz, ordutik honunza behera egin dute.

Alde horretatik, iristea espero zuen mailatik oso urrun geratzean galtzailerik haundiena PSOE izan bada (gero aztertuko dugu estatu mailako zenbait ondorio), kolperik haundiena alderdi haundien artean ERC eta PSUCK hartu dute. ERCk bere 5 postuekin lehen zuen bisagra papera galtzen du, CiUk bere beharrik ez bait du urrutitik ere, eta PSUCKeko komunistak 25 postutatik 6taraino jaitsi dira.

Coalición Popular-i dagokionez,

orain lau urte ez zen esistitzen, baina neurri batean bere iturrietako bat izan zen UCDk orduan 18 postu lortu bazituen gaur egun eskuin espainolak 11 besterik ez du erdietsi.

Pujolen boto bilketa erraldoia

Jordi Pujolen alderdia katalanismoa alde batetik eta zentro-eskuin jarrerara moderatu guztiak jan dituen zilindroa gertatu da. Garbi geratu da lehen UCD bozkatu zuten askok CiU-ri eman diola botoa, ERCko askok ere bai (erdira jaitsi dira!). Kataluniako ezker abertzalearen aztarnarik ere ikusi ez delarik, konpetentziarik gabe egin du lana Pujolek.

Sozialistek irabazi dituztenak PSUCKoei kendu dizkietela pentsatzekoa da. 500.000 bototatik 168.000tara jaitsi dira lau urtetan. Komunismo espainolaren indar gogorrenetako bat Katalunian bazegoen, beren hondamendiaren azken kapitulua ere hor jokatu da. Sozialistek hala ere urtebeteen boto asko galdu dute. Zergatik? Urriaren 28 hartako emozioa aspaldi suntsitu zen, Euskal Herrian ere ikusi den bezala. Hori batetik eta bestetik hemen

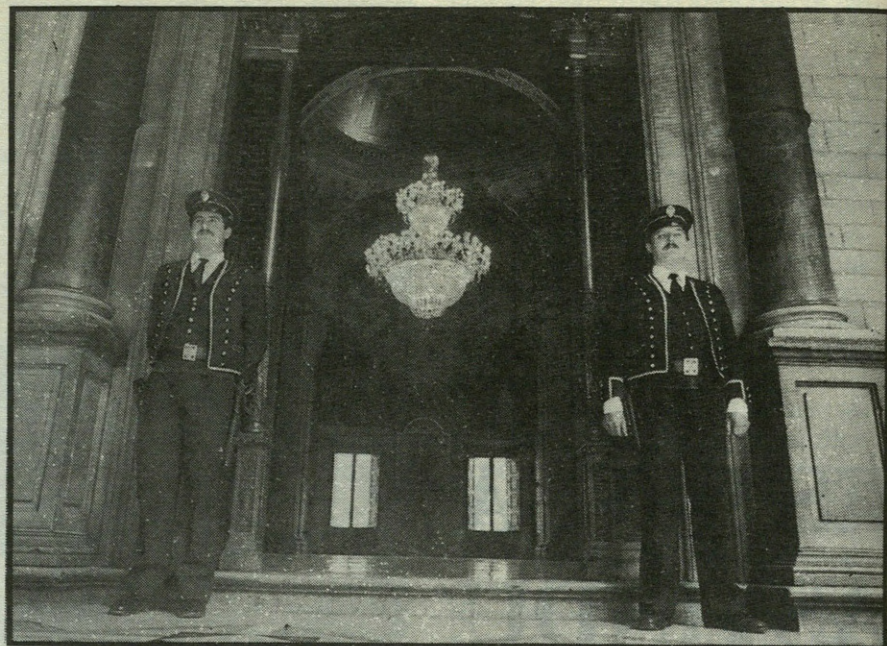
bezala han ere hauteskunde autonomikoetan bozemaile sektore batek erakusten duen joera antzerakoa: inmigrante asko hauteskunde hauetan ez da inguratzen mahaira, eta estatu mailakoetan aldiz bai.

Ez hori bakarrik, bozemaileen masak orokorki harturik jokabide ezberdin samarra du batean ala bestean, eta bertako alderdi autonomistei gehiago urreratzeko joera du autonomikoetan.

Arrazoiak arrazoi, ondorioak dira azkenean balio dutenak eta sozialistek beldurrez itxaroten zutenak berek ere uste baino azkarrago eta neurri latzago batzuetan ari zaie gertatzen: beherakada ari dira. Beherakada hori geratu erazteko ez du askorik balio izan Alfonso Guerrak bezala beste hainbatek (Donostiako Belodromoaz oroitu gara denok Pujoli irainka ihardun denean) erakutsi duen ibilera historikoa.

Badator zentroaren eta nazionalisten birmoldaketa.

Mundu guztiak aipatzen du orain Pujolen teniente den Miquel Rocak estatuko zentroa berreraikitzeke antolatatu duen operazioak behar zuen

orain ezagutu badugu, nola ausartu apostuetara?

Katalanista moderatuen kasuan hala ere gauza bat da segurua: Estatu Espainola modernizatzeko aukera guztietan hartu dute parte, eta hori hango burgesiaren interesak ere garbiagoak direlako. Gaur eguneko katalanisten hizkeran ere hori nabarmena

den pentsatzea. Eta Madrilgoen ezinulertua erabili ezingo denean, orain hainbeste milaka boto erakartzen dituzten klabeak aldatzekotan egon dira. Euskal Herrian PNVk eman zuen aurrerakada esplikatzeko aipatu genituen klabeak, abertzale batek bezala abertzale ez den ordenuzale batek alderdi nazionalista moderatu bati botoa nola eman diezaioketen esplikatzeko da horrela. Klabe horiek, jende ezberdina aukera berdineran inguratzen duten klabe horiek, are eta hobe-kiago funtzionatu dute Katalunian. A, baina non dira Kataluniako abertzale ezkertiarak?

Hauteskundeetako ondorioen koarduetan azaldu ere ez dira egiten Kataluniako abertzale ezkertiarak. Entessa dels Catalans, PSAN, Independentistes dels Paisos Catalans, Esquerra Catalana... Bururik erakutsi ere. Rocaren operazioak aurrera jarraitzearen esperantza izanen dute, katalanismoan indar pittin bat hartzekotan. Holako zerbait beharko dute ERCkoek ere: Parlamentuko presidente eta guzti izan den arren espazio politikorik ez dio utzi Pujolek Heribert Barrerari.

Ikusten den legez, Euskal Herriarekin antza haundirik ez du erakusten gaur egungo Kataluniak. Han estatu mailako aukera bat dela eta ez daukate Garaikoetxea eta Arzalluz katalanek elkarren artean borrokan zertan ariturik. Ez nazio berezi bat eraikitzeke eskubiderik aipatu beharrik ere.

bultzada jaso duela. Hala da, baina elementu asko daude hor: Garriguesen liberalak, Suarez eta bere gizonak (Roson bezala beste hainbeste), Frangarekin dabilzan baina alde egiteko prest daudenak, demokristauak kasu baterako, PNVkoak, gallegistak... Elementu asko, eta indar ekonomiko eta militarrek, nazioartekoek bezala, pentsa dezaketena. Horregatik zentro erreformistaren bideak zehazki nondik joanen diren pronostiko bat egitea arriskugarria da: PNVk eskuindar espainolekin, eta adibide argigarri bat da, duela urtebete egin zuen tratua

da. Paisos Catalans aipatzen zireneko denborak pasa ziren, Kataluniari nazio berezi gisa egitura berezi bat emateko ziren asmoak bezala. Estatua beste era batera antolatzeaz hitz egiten da, baina ez autonomiei dagokienez bakarrik: ekonomian ere bai.

Nora doa Kataluniako abertzaletasuna?

Beste gauza da ordea zentro berri hori zehaztuko denean zer gertatuko

Indira Gandhi, pentsakor.

Indiarrak zertarako armatzen?

Indiak militar akordio berri bat sinatu du Sovietar Batasunarekin 2,5 mila milioi dolarren balorez. Akordio honetan MIG-29 kazak sartzen dira (bestela sovietarrek bakarrik dituztenetakoak), urpekuntziak eta lur-airetarako misilak. Oraindik operatibo ez den MIG-31 kaza ere badirudi aginduta dutela. Halabaina, akordio honen elementu klabea beste hau da, alegia, Indiko ozeanoa kontrolpean edukitzeko Indiak egin duen sistema elektroniko baten erosketa.

Dakigunez Indikoa borroka estratejiko lekua gertatzen ari da geroz eta gehiago, eta dauden baseei eta aliantzei begira kasik bat ere dudarik gabe esan liteke, ozeano horretako jaun eta jabeak Estatu Batuak direla. Horren aurrean sovietarrek India lagun on izateko interes handia dukete.

Indiak baina, interes estratejiko horri baino, Pakistanekin daukan etsaitasun tradizionalari gehiago begiratzen diola ematen du; esan beharra dago Pakistanek 3,2 mila milioi dolarretako laguntza jasotzen duela Estatu Batuetatik, hauek beren aldetik berori emateko Afganistango gora-beherak hartu zituztelarik aitzakitatzat.

Ez dirudi horregatik oraingoz Pakistanekin harma-istilurik izango duenik, are gutxiago Txinarekin, zeinarekin hartu-emanak zerbaitto hobetu bait dira; baina, bestaldetik, Britainia Handia-Frantzia-Suezia-Austria laukotearekin oso erlazio emankorrak dituzte, nahiz-ta arma kontutan beste hauek ez eskaini sovietarrek eskaintzen duten bentajarik.

Gauzak horrela, halako erantzun zehatzik gabe utzi beharko dugu titularraren galdera.

Granada propagandagai

Kanadaren eta Europako Elkartearen eta batez ere Estatu Batuen diruaz (azken honek 19 milioi dolar inbertitu ditu) Maurice Bishop-ek hasitako aireportuaren proiektua bukatu nahi dute orain; izan ere oso garrantzitsutzat jo berri dute, bai turismorako eta bai inportaketa-esportaketarako ere.

Estatu Batuen menpeko Granadako gobernuari egoki etorriko zaio aireportua bukatu izatea urte bukaera honetan hauteskundeak paratuko dituenean. Eta batez ere Reagan-i etorriko zaio ondo, azaroaren hauteskundeetan boto-emaleen aurrean arront aurreratutako eta 'demokrati-bidean' estabilizatutako Granada bat aurkeztu ahal izango duelarik.

Israel-en bihotzean

Orain dela pare bat aste F.D.P.L.P. palestindar gerrilari taldeak Jerusalem-en egin zuen atentatua (50en bat zaurituen balantzearekin) operazio kanpaina gogor baten hasiera soila izan zitekeen. Halako susmoa daukate mendebaldeko zenbait zerbitzu sekretok behinik-behin; hauen ustetan, Libanoren 1982.eko inbasioa eta ondotikako palestindarren Tripoli-tik kanporatu beharra ez dira gertatuko —israeldarrek nahi bezala— palestindar borrokaren motelgarri, indargarri baizik, zeren gerrilariak Israel-a bertara sartu daitezen posibilitatu bait du.

«Israeldarren politika anexionistarentzat infernua hasi da oraintxe», dio Tel-Aviv-en dagoen skandinaviar enbaxada batek bere gobernuari bidali dion txostenak.

IRA-rekin elkarrizketa

«ARMAK UTZIKO DITUGUNEAN, IRLANDA BAT BAKARRA IZANGO DA»

Urte honen hasieran An Phobacht Irlandako errepublikar astekariak elkarrizketa bat zekarren IRA-ko lagun batekin. ARGIA-rako interesgarrien iruditu zaizkigun parrafoetarik batzu itzuli dizkizugu.

AN PHOBACHT.— Zertan dago zuen oraingo borroka armatua?

IRA.— Nagusiki iparraldean okupaturik duten indarren kontra segitzen dugu. Horiek inoiz baino hobeto prestatuak daude, munduan kontra-insurgentzia lan hauetan hobekien paratutako armada izango da, baina oraindik bai soldatuak eta bai paisanozko RUC eta UDR ere bulnerableak dira, bideetan minak jarrita edo-ta inguratu eta tiroa emanda ere akabatzen segituko dugu bai, oraingo urte honetan eta garaitu arte noski. Zerbait erakutsi genuen armada botetsu horri kalte egin geniezaiokeela, 83.eko azken hilabetetako ekintzez, Derry-n, Newry-n, Carrickmore-n, Belfast-eko politeknikoan eta bestetan. Ekintza guzti horiek zenbait pertsonalitatek IRA-ren amaiatz hitz egin eta gero gertatu dira, uda lehenean Official Unionisten buruak, James Molyneaux-ek, 12 hilabetetarako bizitza gendak aldarrikatu zuen, abuztuaren beste batek «pikotan» geundela zihurtatu zuen... Herri-armada bat izanik gurea, ez dugu horrela bukatzerik, zapalkuntza dagoen bitartean geu ere egon egingo gara, britainiarren indarrek alde egin arte.

A.P.— Britainiarren eta horien komentarioak zeragatik izan ziren, 83.ean barrena atxiloteta asko gertatu zelako, nonbait pagatutako salatarien lanaz (hemengo «damutu»ei han ematen zaien izena). Zertan minatu du horrek errepublikarren moralak?

IRA.— Lehenik esan behar da, horrelako salataririk betidanik egon de-

la, eta oraingo estiloan egitea ere, ideia aski zaharra duzu. Britainiarrek nahi zutena, lekuko zenbaiten salaketarekin jendea kondenatzea zen, eta lekuko horiek beren bidearen okerra errekonozitzen bazuten, jakina, sekulako propaganda-ta montatzea horren inguruan.

Halabaina, gure ekintzen presioaz eta seguru aski Sinn Fein-en hauteskunde arrakastaz, RUC-ekoek (1) galdu dute pazientzia, hasi dira berriz masiboki detenitzen jendea, bai salartari izateko pagatuak edo mehatxatuak izan zirenetarikoak ere...

«Terrorista damutu»aren figuraren sinisgarritasuna gain-behera dator, batez ere McGurk, Skelly, Robert Lean eta bestek atzera RUC-ek haiei buruz botatakoak gezurrezkoak direla esan dutelarik. Hasierako nahasteak bai konfunditu zuen zerbait jendea, orain berriz herriak ikusi du britainiarren ofentsiba berri bat besterik ez dela, eta halakotzat hartu beharrekoa; IRA-k beretik neurri batzu hartu ditu horrelakoekin gerta litezkeen infiltrazioak mozteko.

A.P.— Tidey-ren bahiketaren bukaeran (2), mugazain bat eta Errepublikako soldatu bat hil zenituzten; ondorioz Dublingo gobernuak zuek borroka harmatua hegoaldeko hogeita-sei konterrietara zabaldu behar zenutela sujeritu zuen; ba al dago horrelakorik?

IRA.— Ez. Heriotz horiek ezin dira horrela interpretatu. Hor gertatu zen guretako talde bat inguratu zutela hegoaldeko soldatuek, su egin eta gureek erantzuterakoan hori gertatu zen, akzidente bat esate batera.

Gero, Dublinek nahi izan duena, ez bahiketa horren kontra ekin, ez IRA-ren kontra ere, zera baizik, Sinn Fein-i kolpe bat eman nahi izan dio; Sinn Fein gora dator iparraldean, eta Dublin ere horren beldurtzen hasi da...

Dublinek problemaren erroari ekin beharko lieke, britainiarren okupazio ilegala salatu beharko luke, sintomen aurka aritu beharrean.

A.P.— Zer diozue Harrods-en ezarritako bonbaz?(3)

IRA.— Oso inportante da guretzat britainiarren elkartasuna, eta inkesten arabera beretar soldatuak behin betikoz hemendik ateratzearen alde ditugu; orain, horiek ze elementuak dituzte gureaz pentsatzeko, gureaz kritiko izateko? Bat ere ez, eta gure ekintzez behintzat entzun egiten dituzte, eztabaida sortzen dute, eta berenean eza-

rriz gero ba gehiago. Bestela ez dugu inoiz jendeari min egiteko asmorik izan, hori nahi bagenu ehundaka hil genitzake, baina ez, Harrods-en bertan 40 minututako aurrerapenez abisatu genuen.

A.P.— Irlandar zenbaiten ustetan Londres-en eta Britainian barrena abisatu-gabeko bonba kanpaina bat zuzen egon liteke...

IRA.— Bai, guk ez dugu hori nola nahi egingo, baina britainiar herriak ulertu behar duena zera da, guretzat hain frustrante gertatzen den odolketeta eta guzti gertatzen ari dela, ba guretar batzuek, irlandar batzuek, gehiago ezinik astindu nahi lituzkete britainiarrak... Eta gero bestea, Harrods-eko zaurituei buruz, zenbat negar egin duten eta zelako hipokresiaz, gero hemen sufrimendu guztiaz ezer esaten ez duela...

A.P.— Bonbarik gehiago jarriko duzue Britainian?

IRA.— Bai. Zailtasun lojistikoak gora-behera, Irlandan britainiar terrorismoak segitzen duen artean, guk bonbak jartzen segituko dugu.

Gerra ez da bukatu, eta ez da tre-guarik egongo, zatiketa gertatu zenetik eta generazioz-generazio egon den bezalaxe. Armak utziko ditugunean, britainiarrak joanak izango dira eta Irlanda bat bakarra izango da. Eta herriak gobernatzen duenean, sozialismoa iristen denean, orduan izango dugu Irlandan justiziazko bakea.

OHARRAK:

(1) *Royal Ulster Constabulary*, Irlandako errepresio-indarrik gogorrena agian.

(2) Dirua lortzeko IRA-ren ekintza frustratua (Tidey-ren konpainiak ordaindu nahi zuteen, Thatcher-ek aldiz presioa egin zuen ez zezala ordain, eta lortu egin zuen).

(3) Abenduan izandako bonba ekintza; almatzen horietan zebiltzen batzu zauriturik gertatu ziren.

JAKIN

**euskal
kultur
bideetan**

30. zenbakia
honez gero kalean dago

HARPIDETZA TXARTELA

JAKIN aldizkariaren harpidedun egin nahi dut:

Izena

Kalea Herria

Gurutze (+) baten bidez aderazten dudana erantzun egingo dut urteko ordainketa (1.500 pta.)

☐ txeki bidez ☐ renbultsoz ☐ nire Banku kontuaren bidez (bete behetako zatia hau)

Banco o Caja de Ahorros Banku edo Aurrezki Kutxa

N.º de cuenta / Kontuaren zenbakia

Sucursal / Sukurtsala

Titular de la cuenta / Kontuaren jabea

Entitate horretako nire kontuan zorpetu itzazue, mesedez, JAKINEK nire izenean aurkeztu diezazkizuen erreziboak. Agur.

Sirvanse adeudatzen en mi cuenta con esa entidad los recibos que a mi nombre les sean presentados por JAKIN. Atentamente.

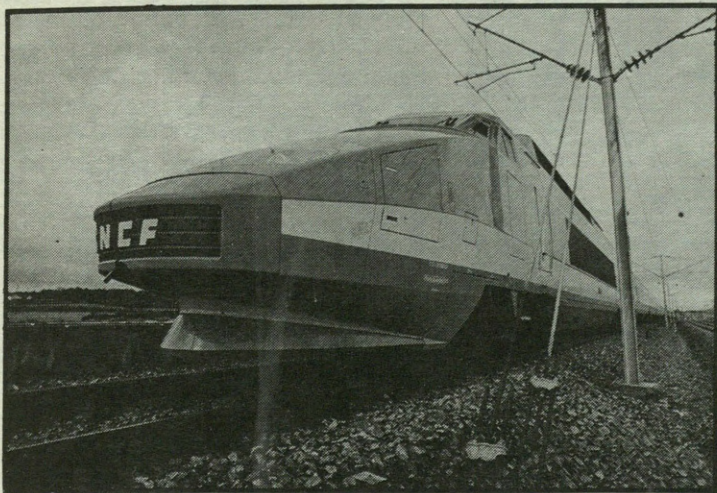
Firmado / Zinatzailea

Domicilio / Heltokia

JAKIN - Ategorrieta hirib., 23 - DONOSTIA (13)

HARPIDEDUN EGIN ZAITEZ!

Burdinbideak, atzo arratsaldekoak eta gaurkoak

Transiberiano tik «Vascongados» etara

Elhuyarreko L.M. BANDRES

Aurreko lan batean (ikus «Burdinbideak, atzo goizekoak» ARGIA 1.012. zenbakia) trenbidearen gorabeherak, hemeretzigarren mendearen erdi aldean utzi genituen. Behar bada trenaren historia ia bi mito bihurtu diren bi lorpen ikaragarrienak Ameriketako lehen transkontinental eta Errusiako transiberianoa ditugu. Oraingo honetan han utzitako puntutik abiatuko gara. Beraz, denok gora eta geltokikoak bere turuta jo ondoren gure tren honek martxa har dezala.

Pentsa dezakegun bezala XIX. mendearen erdi aldean eta lehendik ere Estatu Batuen eta Ingalaterraren arteko erlazioak oso estuak ziren. Beraz, Ingalaterran 1820.aren inguruan lortutakoa berehala itsasoaren beste aldera pasatu zen eta ez du inork harritu behar Estatu Batuetan plazartutako lehenengo lokomotorak Ingalaterratik ekarriak izan zirela esaten ba-

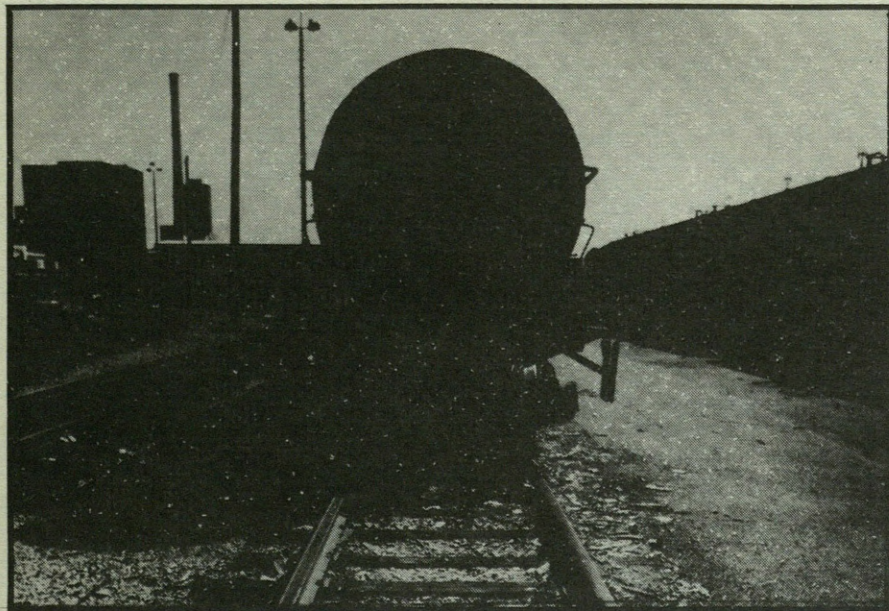
dugu. Hasiera batean, hemen ere, trenbideak meatzetan erabili ziren, baina laster garraiobidebitearte bihurtu ziren eta honela 1850.ean lurralde honetan 15.000 km. erre baina gehiago jarrita zegoen. Estatu Batuetan garraiobide berri honek izugarritzko garrantzi handia lortu zuen (Lurralde honetako distantziak kontutan hartu behar ditugu) eta honela 1869.an At-

lantikoko kostaldea eta Barekoa trenaren bitartez batuta gelditu ziren. Hau dela eta, Ekialdean hots, populazio oso handiko lurraldearen eta ia basamortua zen eta ondasunez beterik zegoen Mendebaldearen arteko zubi bat ipini zen (Nork ez ditu ikusi tren honen pasadizuak Far West-eko, hots, Mendebalde Urruneko film batean edo bestean?)

Errusiara ere oso agudo joan zen tren

1836.an iritsi zen lehen lokomotora. Klima hotzetan ibiltzeko egokitua zegoen lokomotora hau Stephensonek egin zuen bere Newcastle-ko lantegian. Tren honek Paulovsk-Konzimin herrien arteko 10 km-ko joan-etorriak egiten zituen. Baina, hau hasiera baino ez zen; hurrengo urteetan trenak

Mendebaldeko Errusiako proiektu handi bat ikusteko 1890. arte itxadon beharko dugu. Urte honetan Mikhail Anenkov generalak Nikolai II. Tsar-ari zera proposatu zion: Japoiko itsasoan dagoen Vladivostok hiriaren eta Moskuren arteko burdinbide bat eraikitzea Siberian barne. Proiektua berehala onartua izan zen eta lanak segituan hasi ziren, baina negu gogorak zirela eta, askotan eginiko lanak berregin behar ziren eta honela hamahiru urte pasatu ziren lana burutu arte. Azkenik, tren hau ospe guztiarekin 1903. an martxan jarri zen. Baina XX. mendean gaude honez gero eta beraz, ez dakit lan honen izenburuarekin ados ote dagoen ala ez ote den atzo arratsaldekoa baino gaur goizekoa izango.

Zer esanik ez XIX. mendearen azkeneko eta XX.aren hasierako urte hauetan Elektrizitateak ikaragarritzko hedapena eta indarra hartu zuen. Ondorioz eta normala denez, teknikoek indar-mota hau trenak bultzatzeko erabil zitekeela pentsatu zuten. Aldaketa hau egiteko arrazoi batzuk ere egon bazeuden: lurrrin-makinaren etekina apala zen, bere pisu handia eta bere mantenurako zailtasunak zituen.

Indar elektrikoaren transmisioa egiteko posibilitate asko aztertu ziren eta azkenik ebazpen onena bezala ondokoa hartu zen: erreia-aren gainetik zintzilikatutako kable batetik kontaktu higitik baten bitartez indarra hartzea.

Lokomotora elektrikoek lurrinekoen ondoan abantaila asko daukate: askoz garbiagoak, eramateko errazagoak eta mantenua arinagokoak izan

tea, alegia.

Gaur egun asko eta asko erabiltzen den nolabaiteko hirugarren mota bat asmatua izan da: Diesel lokomotora elektrikoa, alegia. Lokomotora honek bere gurpilekin konektatuta dauden motore elektrikoak daramatza, baina motore elektriko horiek elikatzeke erabiltzen den energia Diesel motorearen bitartez higitzen den sortzailetik dator. Energi bihurketa hau oso egokia da: energia elektrikoaren motoreak Dieselak baino askoz errazago kontrolatzen dira alde batetik eta bestetik, Diesel motoreak abiadura finko batez higitzen denean eman dezakeen etekina askoz handiagoa da.

Eta bihar zer?

Auskalo! Batzuren ustetan trenaren geroa oso iluna da. Hau da, joan den edo joaten ari den aro batean trenak beharrezkoa izan da, gaur egun, aldiz, garraibide honen ordez beste batzuk erabiltzen dira. Trenak daukaten oztopo edo arazo handiena beren mantentze-kostua da, kostu hau benetan garestia bait da. Hau dela eta, munduan tren-konpainia askok eta askok egin

duten inbertsio altuari ez diote nahi duten etekina ateratzen eta hau galarik ez dutenean. Horregatik, zenbait lekutan trenak jarraitzen badu bertako gobernuek sortzen diren galerak beregan leporatzen dituelako da eta ez beste. Baina, hau noiz arte?

Eta noiz arte galdetzen diot nire buruari zeren Euskal Herrian ere trenek joera hori izaten bait dute. Hots, galerak etortzen direnean esku pribatuetatik esku publikoetara iragan. Hone-la, adibidez, Trianoko trena 1865. ean ireki zen bere 8 km-ko Ortuella-Sestao tartearekin, beste tartea Ortuella-Muskas, alegia, 1890. arte ez zen ireki. Tren hau 1941. ean R.E.N.F.E. ren jabegora pasatu zen. Antzerako joera izan du Santurtzi-koak. Eta zer esanik ez «Vascongados» deitutakoak edo «Topo» izenekoak, adibidez; hauek gaur egun Eusko Trenbideak izeneko konpainia ofizialean sartuta daude.

Beste batzuek, aldiz, ez dute hone-lako zoriona izan eta betirako, dirudienek, desagertu dira. Honela, Iruñea-Donostiako, hau da, Plazaola izenekoak. Hau hasieran Lasartetik Gipuzkoako mugaraino, Plazaolaraino, alegia, joaten zen eta hortik zetorkion izena; geroago Plazaolatik Iruñeraino gelditzen zen 46 km-ko tartea egin zen. Tren honi 1914. ean eman zitzaion haisera, baina 1953. an itxi zen betirako (bidaia osoa egiteko hiru ordu behar zituen tren honek, hau da, batzbesteko 25 km/h abiaduraz higitzen zen)

Zori berdina izan zuten Irun-Elizondo trenak edo «Vasco-Navarro» deitutakoak edo Donostia-Hernanikoak, adibidez. Beraz lehen aipatutako joera argi eta garbi ikusten da, hau da, edo erakunde ofizialen batek hartzen ditu bere bizkarraren gainean sortutako galerak edo bestela konpainiak itxi egiten dira. Hala ere, nire eritziz, epe luze samar batean trenak behar beharrezkoak izango dira, besterik ez bada zerbitzu publiko bezela. Orduan, arazoa martxan dauzkagunak benetan ondo eta garaiz ibil daitezela da eta amets hori beteko balitz sarritan autoa erabili behar dugun batzuk trenean joango ginatke. Errealitateari heldu behar zaiola eta «Papa, ven en tren» irakurtzen dugun bitartean beti edo gehientan atzerapen batez ibiltzen badira, edo Donostiatik Madridera joateko ia hamar ordu xahutu behar baduzu, nahiz eta asko ez gustatu autoz ibili beharko dugu. ●

«Egun da Santimamiñe, benetan egun...»

ALIRON, ALIRON, ATHLETIC TXAPELDUN

Zer gehiago esan bestela? Zortzigarren aldiz eskuratu du Bilboko Athletic-ak liga txapelketa. Laugarren aldia da, segidan, eusko futbol talde batek kopa hau etxera dakarrela. Madrilgoak, berriro ere, garapenaren ateetan geratu dira, berau ere, besterik gabe, eusko forofoentzat, irabaztea adinakoa izanik ia ia. Azkenean txuri-gorritz jantzi da eusko kirola, Bilboko urik ez da geratu Bizkaia osoan, eta poza gainezka Santimaminetik Euskal Herri osora.

Ez zegoen ihes egiterik. Nahiz eta «Ni neu ez naiz futbolaz arduratzen» horietako bat izan, igandean «Ni ere irratuari itsatsita egon naiz» horietakoa

bilakatu zen mundu guztia Bizkaian. Zer esanik ez Bilbon. Eta hala zen. Han izan ginen guztiak. Pasotak eta borrokak. Fatxak eta

iraultzaileak. Langile eta ugazabak. Han, Bilbon. Irratia belarriandoan jarri, eta ale!, bihotz taupadak biziagotzera!

Horrela izan ginen Santimamiñen sartzea lortu ez genuenak behinik behin. Hau da, gehiengoa. Irratia piztu eta goazen entzutera taberna zuloaren batean tokia aurkituz gero behintzat. Badaezpadare San Mamestik hurbil.

Ezagun batek komentario modura esan zigunez «Francoren garaian bezala txo! Guztiak ados». Ez aita santuak ez inork lortutakoa lortu zuen Athletic-ak. Zoragarria.

Utzi ala ez utzi IRABAZI

Bilbotarrek ere esaten zuten: —Aitortu beharra dago, utzi egin da Real». Egunkariek ordea ez zioten gauza berbera. Itxurak eta komenentziak noski. «La Real ha combatido hasta el final pero...»

Ez du merezi hortik segitzeak. Garbi gelditu zena da Uraldek gola sartu eta mundu guztiak hartu zuen sustua. Inork ez zuen GOL oihukatu. Areago, isil isilik denak. Uraldek berak ere ez zekien zer egin. Eskuak bururat eramanez eta isilik.

«Ez da posible —entzuten omen zen Donostian—. Erotu al dira? Realak irabaziz gero...jai zeukeagu bizkaitarrekin».

Santimamiñen, hasierako sustua pasa eta berriro ere Athletic-a animatzen jendea. Baina bilbotarrek ez zuten asmatzen. Denok espero genuen Arkonadaren atariruntz hurbildutako lehen baloiak sarearen hondoa ikusiko zuela. Ez ziren ailegatzuten ordea.

Aliroia denek batera kantatu zuten hasieran: Gero, disimulatu egin behar izan zuten errealekoek

Azkenean berriz, kornerra atera, eta guztiok ikusi genuen telebistan Lizeranzuren kabezazua. No coment. GOL, GOL, GOL,...ATHLeeETIC..EUP!

Orduan bai. Santimamiñe kanpoan ginenok ez genuen isiltasuna entzun (Uralderen golean bezala), baizik eta txapelaren iragarkirik ozenena.

Festa hasia zen. Hamaika minutu geratzen ziren futbola amaitzeko, baina barruan ez zen futbol gehiago ikusi.

Festa giroz eta kolore zuri-gorritz busti ziren Bilboko kaleak. Behingoz ahaztu egin ziren bilbotarrak beren giputxen kontrako erasoetaz. Ez ziren «probinzianoekin» sartu. Egia esan, eta giputx piloa bazela aitortuta ere, Nor zen Santimamiñen errealekoa? Ez al zineten fijatu, zenbat bandera txuri-urdin ikusi zenituzten? «Normala, denak txuri-gorritz doaz» esan zigun batek erantzun bezala.

Madrilen «a tragar»

Ez da oso itxurosoa horrela esatea, baina hala da. Guztion burutan egon den ideia da, «ez beza Madrilek irabazi». Azkenean Bilbok irabazi eta kitto!

Baina irрати kate estatuetatik eman zuten lata paregabea gertatu zen. Informazioaren objetibitateaz hitzegingo dute gero. Futbol partidu bat entzutea baino ez dago. Kate horietan, informazioa emateaz gain, ahalegindu ziren Madril eta Bartzelonaren alde. «En estos momentos el Barca es campeón de liga», Realak enpatatu zuenean. Baina berehala aldatu behar izan zuten erregez. Oraingoan beren gustokoa, «Si esto sigue así el Real Madrid es ya campeón» telebisio españolean Madrilek gola sartu zuenean.

Postura «nacional-reconciliadora» izan zuenik ere izan zen, «los tres fueron campeones a ratitos».

Dena dela Bilbon, eta Euskadi

Zelai berdea, kolore txuri-gorriak...eta hor, izkina batean, marroiko beste horiek.

osoan, garbi zegoen nor zen txapelduna. Segituan hasi zen kalea oihuz betetzen: «Ni Barca ni Madrid, Athletic», «Madril entzun Athletic txapeldun», «Barca los millones, Athletic los cojones», etabar etabar. Baten bat eskandalizatu ere egingo da. Ez da harritzekoa.

Giza-uholde txuri-gorria

Handik aurrera gertatutakoa kontagaitza bilakatzen zaigu suaren berotasuna hitzez ematea zail egiten zaigun bezala.

Lehenbizi Santimamiñe. Gero autobus. Kaleak (kalerik gelditzen bazen hainbeste jenderen artean). Azkenean Parte Zaharra.

Eta gogoan, «datorren larunbatean zer?». Bilbo erdia Madrilerla Bartzelonaren aurrean ea beste titulo bat irabazten duten. «Ete, ete, ete, a por el doblete».

Luzaroan gorde behar izan zuen Santimamiñek azkenean lehertutako oihua: Athletic txapeldun!

Aurrengo mozkorrallirako aski zen oraingoz ligarekin. Valentzian bezala dena bukatu zen. Bilboko ura bezeziki.

Txanpain kolorea hartu zuen Ibaizabal zikinak bilbotarren begietan. Dena ixurtzen zen. Jendea, txanpain...ezin inon kabitut.

Goizeko hirurak eta artean jende-uholdea bajatzen hasi gabe. Zebait tabernak itxi du. Gehienak. Ez da jenerorik geratzen. Ez dago ardorik

Bilboko tabernatan. Txanpainik ere ez.

Jendeak ordea ezin etsi, «Begira txo! Tipo hau itzela dok. Errealekoa eta Athletic-ekoa dok. 4 urte daramatza jarraian finala ospatzen. Harrapatzen duen lebatz bakotxak hurrengoraino aguantatzen dio».

Edota galduxamarra ematen zuen beste harena, «Mira yo soy argentino, pero me parece que me voy a quedar aquí hasta ganar la copa».

Garaikoetxea ez genuen mozkortuta ikusi. Deiaiko argazkian besterik ez. Eta pozik zegoela ematen zuen. «Azken finean dena da politika» edo beste antzeko frase iraunkor horietako bat bota eta gustora.

Edo kantera lantzea ez da politika mota bat?

Edota Klementeren esanak, ez ote politika?

Edota Goikori emandako 18 partiduko zigorra eta Maradonari...1 besterik ez.

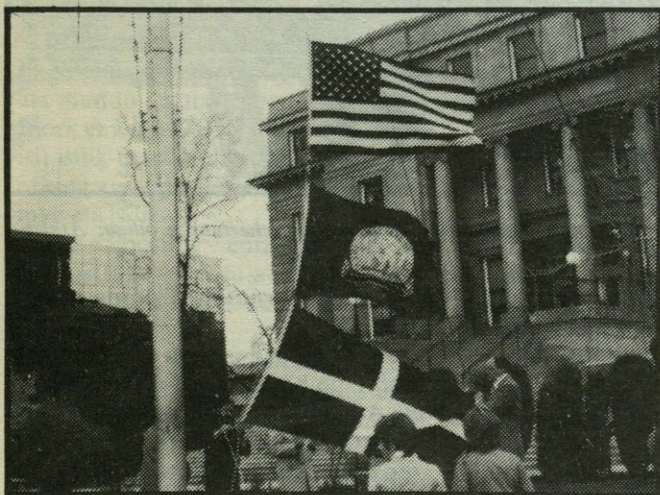
Ordu hauetan, eta edanda, edozer txorakeria esaten dugu. Politikan ez genuen sartu nahi. Baina festa bukatu da...oraingoz. Larunbatean okasioa izango dugu, suerte piskatekin, beste ospakizun bat izateko.

Aupa Athletic!

M. GOIKOETXEA

Estatu Batuetako euskaldunak, komunitate hertsia eta integrazioaren artean

Inguru ingles batetara moldatutako emigranteak

Jon ETXABE

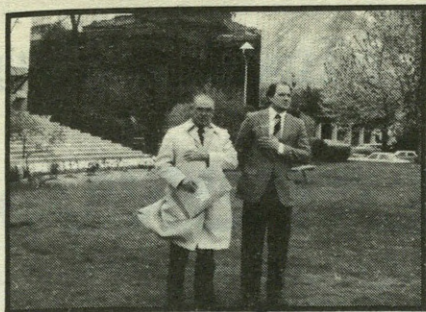
Ameriketako euskaldunei buruz hitzegiten dugunean, gure begiak normalean Venezuela eta Argentinan kokatzen dira. Baina bada beste multzo haundi bat Ameriketako Iparraldean, hegoaldekoarekin konparatuz nahiko desberdina egiten zaiguna. Alde askotatik hain ezezaguna egiten zaigun bizimodu horren zenbait zehaztasun ezagutzearren doazkizue ondoko orri hauek.

Hego Amerika eta Ipar Amerikako euskaldunen artean (esan bezala) anitz desberdintasun daude. Batzu eta besteak oso gizarte aldrebesan murgilduak daude, noski. Iparraldekoak ingurune ingles batetan bizi dira eta honek oso ondorio bereziak ekarri ditu euskal komunitate honentzako. Euskaldunek, hizkuntz aldetik oztopo

haundia topatu zuten gizarte hartan komunikatu ahal izateko, hau da, integratzeko eta barrera honek bultzatu zuen euskaldunei artzantza, rantxo, arbol ebaketa, mehatz lana edo beste hauen antzeko lanbideetara. Hemen-dik joandako langileak, ia erabat nekazal munduan sortuak ziren eta denak, neurri txiki ala haundi batetan,

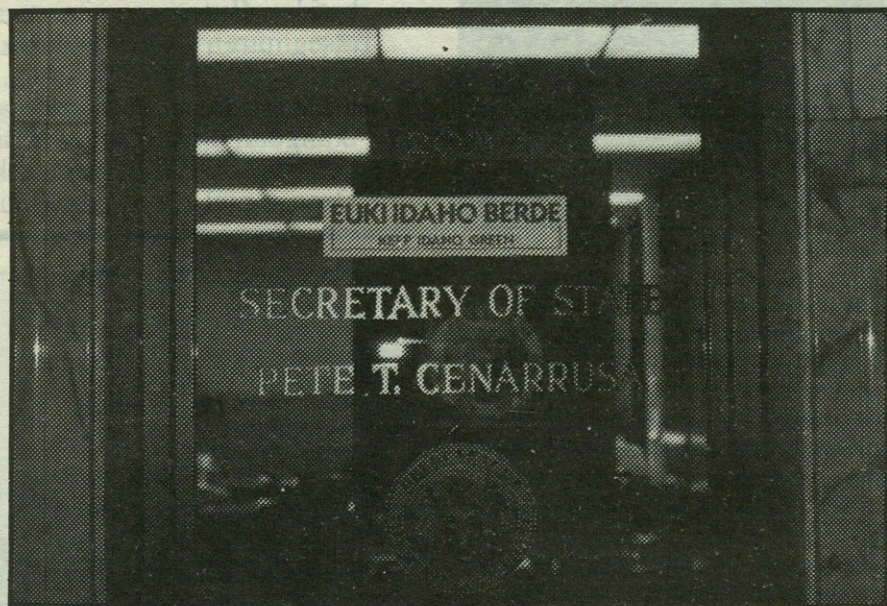
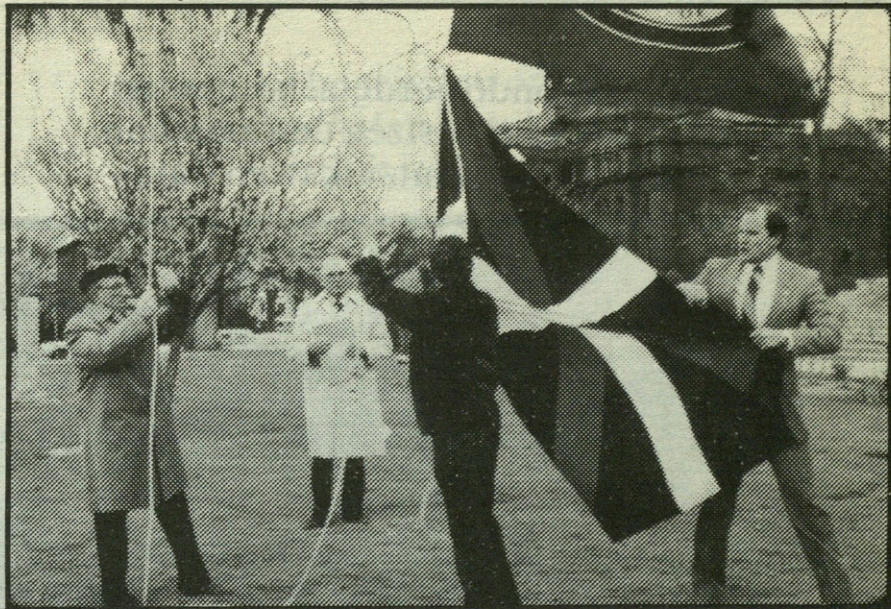
artzantza izan zuten beren lehendabiziko lana; horretarako lan kontratuekin joanak bait ziren.

Isolamendu eta atzerri giro honek euskal komunitate hertsia bat eraikitzeko oinarria eragin zuen. Komunitate honen hizkuntza beti euskara hutsa izan da eta harrigarria gertatzen da nola jende batek urte pila bat han bizi izan arren kasik ingelesez egiten ez duen. Gaur egun ere euskal-etxe batetara azaltzen bazara euskara erruz entzuteko bidea duzu. Han jaiotako bigarren belaunaldia ere, kopuru haundi batetan euskaldunak dira. Dena dela, denbora igarotzen doan bezala belaunaldi gazteen integrazioa oso nabaria da. Hala eta guztiz ere, pertsona bakoitzaren muinean beti

gelditzen dira esperientzia pertsonalen arrastoak, familia bakoitzaren historia, beren bizimodua, sozial harremanak, pentsakera bat eta azken funtsean kultura bat dago azpian eta hau nolabait nabari da han bertako gizarteko beste taldeekin konparatuz.

Gau, hain zuzen ere, Ipar-ameriketako euskaldunen historiaren bigarren fase honetan, belaunaldi zahar

eta gazteak grina haundi bat azaltzen ari dira euskal munduaren inguruan. Pixkanaka ere gero eta gazte gehiago ari dira gure herrira etortzen, beren gurasoen jatorria ezagutzera, dantzak, musika, sukaldaritza eta euskara ikastera. Honek, argi eta garbi azaltzen digu euskal kontzientzia, Idaho, Nevada, Wyoming, Oregon, Utah eta Californian gehienbat euskal komunitatea bizirik dagoela. Baita ere sortu dute beren koordinakuntzarako organizazioa; NABO deritzana (North American Basque Organisation), euskal-etxe eta beste hainbat kultur erakunde nolabait lortzeko asmoz.

Aberri Eguna dela eta...

Han ere, Aberri Eguna euskaldun

guztien eguna da. Herri eta Estatu bakoitzean eta euskaldunen kopuruaren arabera jai haundi bat ospatzen ahalegiten dira. Adibidez, Boisen; Idaho, Estatuako hiriburuan, Estatuako gobernadoreak urtero proklama bat azaltzen du Euskal Herriko askatasunari buruz eta kausa honegatik bizia eman duen gudariei goratar berezi bat eginaz. Azken urte hauetan, Estatu bertako Idazkari Nagusia den Pete Zenarrusak; euskalduna bera, proklama hori irakurtzen du ikurrina Estatu eta Federazioko banderekin batera Capitolioko makila nagusian altza aurretik.

Ofizialki Pazko igandea Idahoko Estatu guztian euskaldunen egun nazionala da.

Aberri eguna euskal-etxe bakoitzean ozenki ospatzen da bazkari batekin eta era berean pelota txapelketak, dantzariak, eta beste hainbat ekintzekin horniturik.

Denborak aldatuz doaz

Ipar Ameriketarako emigrazioa gaur egun ia erabat amaitu da. Ameriketara aldegitako urte sukar hura desegin da. Fenomeno haren bukarak euskal komunitatearentzat ondorio batzuk dakartza, noski. Mugimendu honen gelditzeak arnas berritze horren etendura bat suposatzen du.

Jende berriarekin kontakturik ez izateak jatorriarekin dauden loturak mozttera darama eta horrek esan nahi du komunitate bat errealitatetik kanpo geratzeko arriskua dakarrela eta zenbat eta denbora gehiago pasatzen den hesia gero eta haundiago bihurtuko dela.

Guk, jaioterri desberdineko euskaldunok badugu bat besteari zer irakatsi. Hangoak, euskaldun gazteak behar dituzte beraien ondoan gure prozesu sozial eta bilakaera politikoa uler dezaten guretzat ere zalantzarik gabe probetzu-garria izango da bestaldeko anaiekin harremanak estutzea.

Agian beste emigrazio mota baten garaian heldu zaigu euskaldunoi, beste helburu batzuk dituenak. ●

«Haragia ondo gordetzeko, hemen frigorifikoetan sartzen den eran han etxeko atarian zintzilikatzen dute»

Eguzkia, neguko aste batzutan, sartu eta handik piska batera berriaz ateratzen da

Josu eta Dinaren hitzak entzutean non demontretatik ateratzen dituzten horrelako bidaiak egiteko kemen eta ausardia jakiteko gogoia datorkit. Baina beraientzat, badirudi, igande goizko irtenaldiak baino garrantzi gehiago ez dutela guri hain harrigarri iruditzen zaizkigunak.

Josu lehenengo aldiz bere historiak kontatzera gerturatu zitzaigunean Nafarroako Yesan ur gainean zenbait aste baltsa batean igaro ondoren izan zen. Geroztik Sahara basamortura autobusez bidaiak prestatzen ibilia dugu. Piraguan itsasoz ere egina du jira politik. Azkeneko aldiz Europako eski-trabesia garrantzitsuenetakoak egitera joan eta gero kontatutakoak entzun genizkion (ARGIAren irakurleak abentura haren partaide izan zen Amaia Elosegiren erreportai polit bezain interesgarria irakurtzeko aukera izan zuen Apirileko lehenengo zenbakian).

Ez da ez bizitza nola igaro den ikustera gelditzen den horietakoa. Eta guk bere bidaietan behinere ARGIA ez ahaztea eskertzen diogu gure erreportero leial bilakatu zaigunari.

Laponia herri ezezaguna
«Baidintza oso gogorretan bizi den jendea ezagutzeak badu horrelako era-

kargarritasun bat. Afrikako Saharan Tuareg-ak diren eran Artiko inguru haietan Lapoindarrak ditugu. Eta oraindik herri hoiek bere hortan eza-gutzeko aukera daukagu. Behar bada hemendik piska batera ezin egingo dena.»

Hori Josu eta bere lagunentzat bidaia prestatzeko nahiko arrazoia da. Baina ez dute edozein moduko bidaia prestatzen. «Herri horiek ezagutzeko era onena beraiek erabiltzen dituzten garraio motak erabiltzea da. Eta hura da eski ipartarraren jaioterria, hortaz punta batetik bestera eskiz zeharkatzeko asmoa hartu genuen». Eta hori da, izan ere, egin dutena.

Lapoindar herriak ez du muga zehatzik, Europaren ifar puntan dagoen lurralde bat da, zirkulo polarretik gora dauden lurraldeak Rusia, Finlandia eta Noruega hartzen dituelarik. Berrehun mila metru kuadratu elur eta jelez ia estalirik, berrogeitabost mila lagunek osatzen duten herri batentzat.

«Ez zaie beraiei 'Lapoin' hitza atsegin beren buruak izendatzeko orduan, eta Sami direla esaten dute, badute bai beren hizkuntza —samiera— eta beren janzkera, ohitura eta abar. Fisikoz ere oso bereziak dira —esaten digu Josuk— itxura nahiko orientala dute, txikiak

Tolosar lau gazte Artiko

LAPONIA OS

ZEHARKA

Noiz behinka Josu Iztueta sartu zio zuloan, bere betiko irrifar alaiak ez duenaren aurpegiarekin. Sartu detzen dio norbaitek, eta handik beti hain interesgarri gertatzen diren atseginaren inguruan, hor zabaltzen zulo honen horma hestuak...

Laponiatik dator oraingoan, berri txangoan partaide izana. Biak eta nia alde batetik bestera eskitan zegoen Dina, Anjel eta Jon dira lauak.

«Laponia da eski izan
Hori zela eta nahi izan
eskiz zela»

rtiko zirkulo polarean

SOA ESKIZ

ATU DUTE

L. BASTIDA

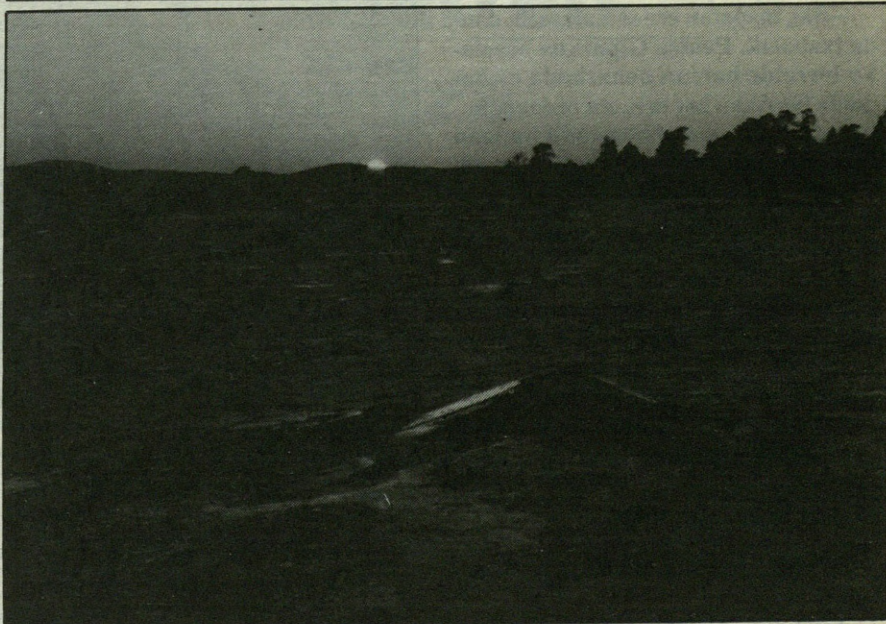
artzen zaigu gure Argiako erredak-
lalaia aurretik, sekula platerik hautsi
rtu hala, «oraingoan nondik?» gal-
dik piska batera han gaude guziok
diren historiak entzuten. Bere ahots
ltzen dira bapatean gure eguneroko

, bere alboan Dina, hau ere azken
eta beste Tolosar bi izan dira Lapo-
n zeharkatu dutenak: Josu Iztueta,

i ifartarraren jatorria.
i izan genuen Laponia
zeharkatu»

«Neguan hogeitalau orduko gauak eta
udan hogeitalau orduko egunak jasan
behar izaten dituzte»

Bederatzi mila kilometru joan etorrian. Bi laukien arteko bidea da eskiz egindakoa (600 Km.)

dira eta pausu txiki txikiz ibiltzen dire-
la dirudi»

Ifarraldeko Siberia aldetik etorriak
omen dira, orain dela milaka urte, eta
alde hortatik omen datorkie Alaskako
eskimalekin ahaidetza. Nonbait eski-
malak ekialderuntz joanak Lapoinda-
rrak mendebalderuntz etorri ziren
modura.

Gaur egun munduko beste herri
txiki asko bezala okzidentearen eragi-
na gainean daukate eta gero eta gizarte
modernuan integratuagorik bizi dira.

«Hala ere bizi oso berezia daramate
—kontatzen digute Josu eta Dinak—.
Pentsa hamar hilabetetik zortzi elur
eta jela artean bizi direla. Egunak ere
oso bereziak dituzte. Zirkulo polarra-
ren gainetik daudenez gero badakizue
neguan hogeitalau orduko gaua bizi
dutela eta udan hogeitalau orduko
eguna. Neguko gau osotik hasi eta ho-
geitasei astez —urte erdia— hogeitalau
ordu egunera igarotzen dira. Hau
da, astero ia ordu betez gehitzen zaie
eguna eta gero udatik negura alde-
rantziz.»

**Sehireun kilometru eski
gainean**

Lurralde hoietan igaro dute lau
euskaldunek hilabete. Kotxez egin zi-
tuztela hemendik haraino dauden lau

mila bostehun kilometruak esaten di-
gu Josuk. «Bai, denera bederatzi mila
kilometru egin ditugu kotxez. Joana
eta etorria. Baina beharrezkoa zitzai-
gun kotxea han, trasteekin batetik
bestera ibiltzeko. Pentsa Lapoindar
lurraldeetatik nahiko urruti gelditzen
direla aeroportuak, eta abioiez joanez
gero, iritxi eta lapoindarren lurraldee-
tara irixteko kriston prolema»

—Beraz kotxez hemendik hara. Bai-
nan han eskiz egindako martxa luzea
zen bidaiaren benetazko helburua.
Hori nola egin zenuten?

—Fondoko eskiekin egin genuen,
Errusiar mugatik hasi eta Noruegako
itsas ondorarte, denera seirehun kilo-
metru gutxi gora behera ia inor bizi ez
den paraje zuri elurtuetatik.

«Ibai eta erreka bideak jarraitu di-
tugu bidai ia osoan. Kilometro erdiak
hiruerehun bat ibai edo laku jelatuen
gainetik egin dugu, hori bait zen erre-
zena. Ur jelatuen gainean nahiko go-
gorra izaten da elurra bere gainean
ibiltzeko. Basoetan berriz hutsetik be-
hera hogeitatu gradu baino gehiago egiten
zuen tokietan elurra oso biguina da,
hautsa dirudi, batere konsistentziarik
gabeko elurra da. Eta toki hoietan es-
kiak jantzita dituzularik ere gerriraino
ondoratzen zara elurretan. Oso astuna
da toki horietatik ibiltzea.

«Egunean 45 kilometru inguru egiten genituen, egunero zazpi edo zortzi orduz arituz. Gauetan lo egiteko bi denda genituen, baina izugarrizko otza egiten zuen gauetan eta ahal bazen behintzat txabolen bat bilatzen geneuen lo egiteko.

—Aurkitzen al zenituzten txabolak horrelako parajetan?

—Bai, mapetan ere seinalaturik daude txabolak. Pentsa Gipuzkoa bezalako lurralde batean beharbada ez dagoela herrixka bat ere, eta orduan, nahiz eta mapa eskala haundikoa izan txabolak puntu beltz batez seinalaturik zeuden.

«Eta txabolak irekiak egoten dira denbora guzian. Aurreko udazkeneko egur moztuarekin gainera. Han su egin eta dotore egoten ginen erropa lehortzen eta hurrengo egunerako indarrak berritzen. Txaboletan dendan baino askoz ere hobeto egoten ginen. Hotzarengatik noski. Pentsa hotz harek galtzerdien izerdia izozten duela!

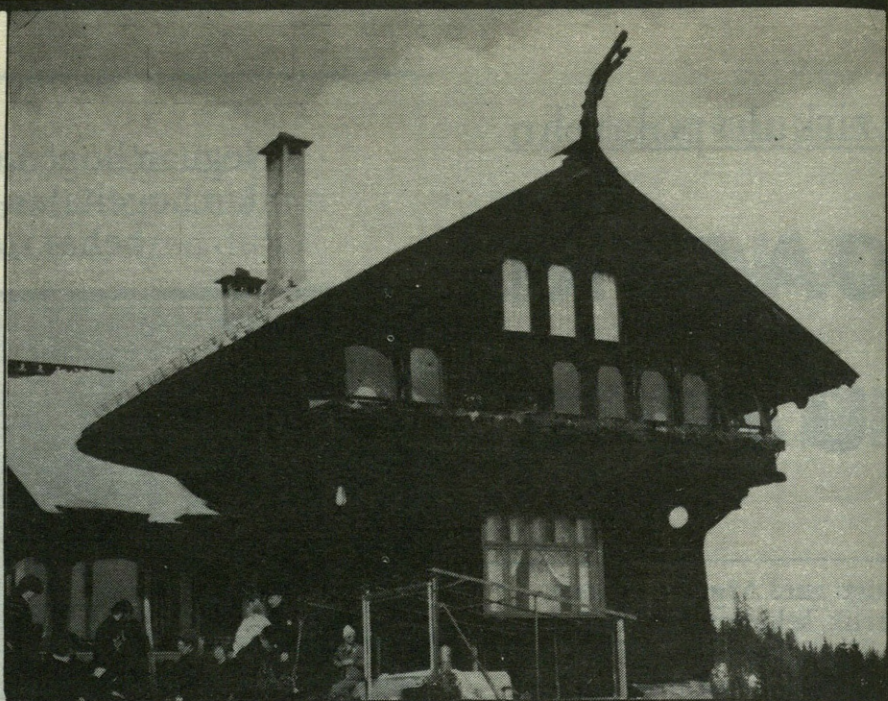
Basoz betetako itsasoa

Parajea benetan zoragarria da; hunkigarria.

Noruega aldeko kostaldea oso menditsua da, mila metrotik gorako mendiekin. Gainera mendi hauek itsas ertzetik sortzen dira zuzen gorantz. Fiordoan ingurua da hori. Barren aldekoa lasaia da parajea mendiak seirehun metro inguru dute gehienak eta dena ibai, erreka eta lakuz betèrik dago. Hontaz Dinak esaten digu «Esaldi polit batek erakusten du garbien inguru hau. Finlandiari buruz esaten dutena. Ez dela jakiten Finlandia aintziraz betetako basoa den edo basoz betetako itsaso bat.»

Zuhaitz eta baso asko dago baitaere. Eta Zuhaitzetan Urkia et Pinu beltza nagusi. Larehun metrotik gora dena da elurra eta jela eta mila metrotik gora ez dago ez arbolik ez landarerik ez ezer dena basamortu zuri bat bilakatzen da.

Pozik kontatzen dizkigu Josuk hamabi egun haietan izandako pasadi-zuak: «Bakoitzaren motxilaz gain denon artean txandaka eramaten genuen trineo bat eramane behar izaten genuen. Elur gogorrean nahiko ondo moldatzen ginen. Ordu betez trineoa eramane eta hiru orduz libre. Txarrena elur biginean edo jela hautsia zegoen erreka aldamenetan. Hor Jonek putzuan hanka sartu eta derrepente dena jelatu eta hanka eskaiola jarri baliote bezala gelditu zitzaion. Dena izozten da instant batean.»

Laponiarrak berrogeita bost mila inguru dira. Hauetatik ia hogeitamar mila Noruegan bizi dira. Hamar milatik gora Finlandian eta oso gutxi Errusian

«Errusiar mugatik hasi eta Noruegako itsas ondorarte, denera seirehun kilometru, ia inor bizi ez den paraje zuri elurtuetatik»

«Haragia ondo gordetzeko, hemen frigorifikoetan sartzen den eran han etxeko atarian zintzilikatzen dute».

«Gauza kuriosoak ikusten dira —erasten dio Dinak— adibidez lainorik ez dagonean eta eguzkia garbi garbi ikusten denean hotz haundiago sentitzen da lainotarik dagoenean baino.»

—Eta baldintza hain gogorretan bizi den samitar hoiekin zer moduz kontpontzen zineten?

—Oso jatorrak dira. Jendeak oso ondo onartu gintuen. Nondik nora gindoazen kontaktu eta urrikitu egiten zen gugatik eta lagundu. Batak ikutilu gisako zerbait utziko zizun gaua igarotzeko, besteak tea eskaini. Jendea oso gutxi ikusi genuen trabesian egunean bat edo beste, besterik ez, baino horiekin oso ondo.

«Trabesia bukatu eta gero, Martxoaren azken aste buruan Laponiar festa nagusia ospatzen zen herri batera joan ginen. Eta oso jende atsegina aurkitu genuen.»

—Nola zen festa hori?

—Festa nahiko folklorikoa izan zen. Hemengo mentalitatearekin joan eta jendea erruz aurkituko genuela uste genuen. Baina ezta gutxiago ere. Oso jende gutxi, eta gehienak ikustera joanak. Hango ohitura zaharren erakus-

keta bat zirudien. Renoen atzetik eskiz egiten dituzten laisterketa batzuk egon ziran, eta horrelako herri-kirol gisako batzuk.

Etorkizun kezkarria

«Badago jendea, jende gaztea aurkitu genuen guk, Samitarren etorkizunarekin kezkatutik eta beren kultur eta hizkuntzaren alde borrokan. Adibidez hango irratia batean ordu betez egiten zuten samieraz.

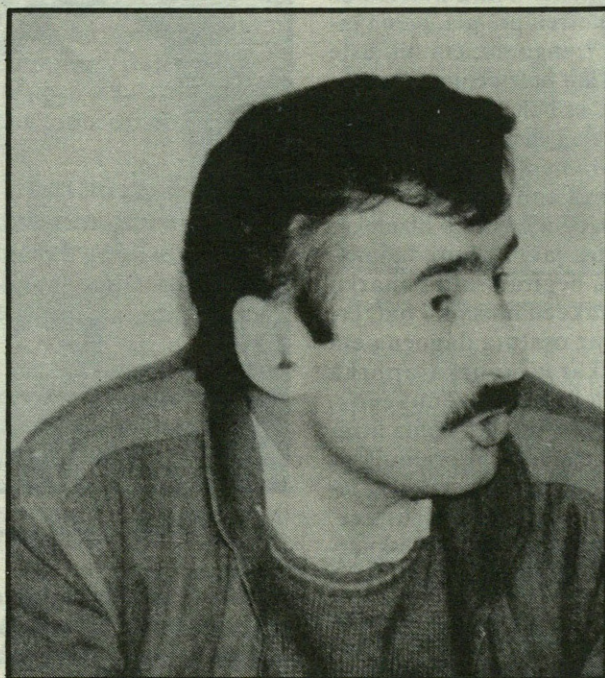
«Bestetik Laponiar herria laguntzeko lege batzuk badaude bai Finlandian eta bai Noruegan haien eskolak laguntzeko etabar. Baina kanpotik, edota, hemengo ikuspegitik begiraturik, badirudi turismoa garatzeko hartzen dituzten erabaki folkloriko batzuk baino gehiago ez direla.

«Luteranoen ebanjelizazioa jasan zuenetik —gaur egun ehuneko larogehitahamabost luteranoa da erlijioz— gizarte europarra antxintxika sartzen ari da Sami herriaren ohitura guztietan.

—Lurralde haietan bizitzeak dakartzan baldintza gogorak, oraindik behintzat, Samitar herria bere berezitasunean mantentzen dute. Noiz arte? Ez dira hontaz oso baikor etorri gure lagunak.

Xabier Kintana

« Itzulpena, bigarren mailako ekintza literariotzat hartzen da »

Xabier Kintana albiste izan dugu egunotan, «Iruña» kafetegiak antolaturiko Nobela-Sarikitik garaile gertatu delako. Ezin ahanztu dezakegu hala ere astebete lehenago Eusko Jaurlaritzak emandako beka batez jabetu zenik. Prentsan egin zaizkion galderek, nobela saria izan dute kontutan eta literaturaz, sormen literaturaz, izan dira ge-

hienbat. Oraingoan haatik, eta beka hura itzulpen lanetan aritzeko eman bait zioten, itzulpenaz mintzatuko gara berarekin. Egia esan, elkarriketa hau egin genionean «Iruña» saria eman gabe zegoen, egun berean arratsean eman zen, eta bukatzerakoan hauxe esan zigun: «Agian bihar beste bat egin beharko didazue». Eta horrela izan zen.

ARGIA.— Ze garrantzi du itzulpenak gaur Euskal Herrian?

XABIER KINTANA.— Itzulpena, Mendebaleko parte honetan bederen, bigarren mailako ekintza literariotzat hartzen da. Jendeak uste du inportantea kreazio-lana dela, eta gero

itzulpenak, halako esklabu profesionaldu batzuen bigarren mailako zeregina izaten direla. Baina eritzi hori, leku askotan ez da aintzat hartzen: esate baterako, Sovietar Batasunean, jadanik joan den mendetik, beharbada Errusiako kultura Europako Mendebaldeko

kulturatatik urrunduta egon delako, bertako idazleek pentsatu izan dute itzulpen-lana eta kreazio-lana batera eraman daitezkeela eta batera eraman behar direla.

Nik gogoan dut momentu honetan Boris Pasternak-ek izugarritzko itzulpen lanak

egin zituela, bere lan originalekin batera eta bata bezain bestea inportanteak kontsideratzen zituela.

Hemen, erdal idazleak ba du erraztasun bat —hainbeste milioitik hitzegiten du erdaraz— eta orduan, hainbeste milioien artean, beti egoten da pertsona ugari lan

« Euskararen Batasuna ez da jadanik Euskaltzaindiaren arazoa, Nazio osoarena baizik »

hori egiteko. Baina Euskal Herrian zoritxarrez, gaztelaniazko literatura euskaraz itzultzen saiatzea, astakeria hutsa da. Nahi baldin baduzu sinbolismorako, nolabait itxura egiteko, «El Quijote» euskaraz izatea ere, ez legoke gaizki. Baina, jakina, iparraldekoak alde batera, euskaldun gehienok, gaztelania euskara bezain ongi ulertzen dugunok, eta gainera sasoi hartako erdarak dituen eragozpenak kontutan hartuta, nire ustez, denbora diletantea da horretan aritzea.

Aldiz, bestè hizkuntzeta-ko literatur lan ezagunenak, has gaitezen Grezia eta Erromako klasikoetatik, gero Italiako Errenazimenduko Petrarca, Dante... Europako literatura inglesa, aleman, frantsesa... euskaratzeak, nire ustez, horrek emango liguke oinegotura bibliografiko oso inportantea, orain falta duguna.

Katalanak, berriz ere eredu

Beste adibide bat ipiniko dizuet: «La Gran Enciclopedia Catalana»k ba du, katalan klasikoekin batera,

munduko klasiko guztiak katalanez itzultitako bilduma bat. Honen zergatia, luzarora begira egindako lana litzateke. Orain herriak ez du horren premia, baina bihar izango du, eta nik uste dut lan batzu egin behar direla, ez behar direnean, baizik eta behar direnerako.

Momentu honetan, itzulpenak egitekotan, halako lana egin beharko litzateke; baina, jakina, hori da luzarora begira osatu beharko genukeen mosaiko bat, erdaraz osatuta dagoena eta euskaraz apurka-apurka egin beharko genukeena. Nik uste dut lan polita litzatekeela erdaraz oraindik ez dauden gauzak euskaraz lehenbiziko aldiz itzultzea. Eta honetaz doa nik eskuartean dudana projektua.

Argitaletxe pribatuak lagundu ala nazional bakarra sortu?

A.— Aipatu dugun Kataluniako adibideari jarraituz, Generalitateak subentzio bereziak ematen dizkie literatura Unibertsaletik itzulpenak egiten dituzten Argitaletxeei. Egokia iruditzen

Salome Gabunia, euskal poesia georgierara itzultzen.

zaizu bide hau Euskal Herri-rako, ala hobe litzateke Argitaletxe Nazional baten bideari jarraitu eta Euskal Gobernuaren menpean, itzulpena bultzatzea?

X.K.— Bide bat edo beste berdin zait, nik efektibitatea nahi nuke eta ez dakit zeinek emango lukeen erresultaturik hoberena. Azken batean, Editorial pribatuek hartzen dituzten laguntzekin, pertsona batzu liberatzeko ahalmena baldin badaukate, eta pertsona horien bitartez egiten baldin bada, ondo. Bestela, hori ezina baldin bada, eta probetxugarriagoa balitz Editora Nazional batek egitea... Orain, aldiz, Euskal Gobernuak bere kabuz zerbait egitea... ez dakit. Agian, oinarritz posible litzateke, baina ateratzen duen Boletina kontutan hartuta, bel-

dur naiz halako Argitaletxe batetan zer lukeen pentsatuz.

A.— Zuk zeuk egin dituzun itzulpenak (Kafkaren «Itxura aldaketa», Marx-Engelsen «Manifestu Komunista») kontutan izanda, ze arazo planteiatzen ditu euskarak, hitz laua edota hitz neurtua itzultzeko orduan?

X.K.— Kafkaren «Itxura aldaketa» nik gaztelaniatik itzuli nuen, eta «Manifestu Komunista», nahiz eta aleman-textua aldamenek izan, eta hitzez-hitz errebisatu. Planteiatzen diren arazoak, hiztegia finkatzeari dagozkio batez re. Kafkaren kasuan, erabiltzen duen hizkuntza ez da aberatsegia, eta nahiz eta alemanezko textua begiratzeko ere izan, ez nuen aurkitu problema ge-

« Jendeak uste du itzulpena halako esklabu profesionaldu batzuen bigarren mailako zeregina dela »

hiegirik; ba dakizue gainera, Kafkaren alemana idaztanka nahiko konkretua dela.

«Manifestu Komunista»koa berriz, oso hizkuntza teknikoa da, hor ez dago problemarik, nahiz eta aitortu egin behar Marx eta Engelsen prosa oso atsegina dela, eta grazia handikoa, eta ahailegindu nintzen ahalik eta fidelkien ematen. Baina betiere, birsortze lana da euskaraz itzulpena, hiztegiek ez bait dute gauza asko ekartzen.

Georgiera, euskara baino aberatsago

A.— Ze itzulpen ari zara egiten?

X.K.— Beti pentsatu dut euskaldunok zoritxarrez mundu zabalean ezagunegiak garela, beharbada gutxien komeni zaigun arazo batetan; etxe barruan dugun terrorismoa, batzuk modu batera eta beste batzuk beste modu batera ulertzen dugu. Baina azken batean, etxeko kontua da. Baina, kanpora begira ia mundu guztiak modu batez ulertzen du: gurea ez den prentsak adierazten duen moduan. Orduan, kanpora begira, euskaldun = terrorista ekuazioa guztiz fama-tua da. Beraz, euskaldunok, daukagun kultura ere eza-guterazi beharko genukeela kanpora begira.

Duela zenbait urte hau egin nuen: euskal poesiaren antologia bat egiteko materiala bildu nuen, fotokopiatu eta kanpoan ditudan lagunen artean banatu. Agertu zen lan bat nederlanderaz, euskal poesiaren antologia alegia; momentu honetan Italian, Cesare Pavese-ren loba batek italieraz egiten dihardu; eta Finlandian ere aritu dira halako lanaz. Georgian ere poza handiz hartu zuten lan berbera, *Natela Sturua* eta *Salome Gabuniak*. Hauek, duela bi urte, Euskal Herri-

ko Unibertsitateak gonbidaturik, Udako Nazioarteko Euskal Ikastaroan egon ziren, eta euskaraz poliki ikasi dute. Azkeneko gutunean esan didaten bezala, hile honetarako berez lana guztiz amaituta egongo da. Hau da, nik emandako materiala hitzez-hitz georgierara itzulita izango dute. Georgian, itzulpen lana astiro eta kontu handiz egiten den gauza da.

Aresti hil zenetik, batasunaren arazoan motel, geldi eta atzerapausuka Euskaltzaindia

A.— Itzulpenetik eta euskararen egoera orokorrera jo eta Euskaltzaindiaren gaia ikutu behar dugu. Gaur, euskararen motorra ala erremolke astuna da Euskaltzaindia?

X.K.— Begira, sarritan aipatzen dudana esaera bat da haxe: gauzak behar direnerako egin behar dira, eta ez behar direnean. Eta Euskara Batua arazoan, nik uste dut batez ere Gabriel Aresti eta sasoi hartan gaztelaniaz «cagaprisas» deitzen diren horiei esker, behar genuenerako sortu genuela Euskara Batua, eta ez behar genuenean.

Gaur, Euskara Batua beharrezko da, eta PNVk berak gogoz kontra bada ere, onartu behar izan du beharrezko delako, ez gogokoa duelako agian. Guk «Jakin» inguruko taldeak (Txillardegi, Aresti, Krutwig...), behar hori planteiatu genuenean, urte askotara begira espejismo bat zen. Krutwigek ikusi zuen lehenbiziz momentua helduko zenerako prest eduki behar genu-

Natela Sturua, georgiar euskalduna.

la Euskara Batua, garai hartan premia elite batek bakarrik sentitzen bazuen ere. Eta korrontearen kontra ibiliz, lortu zen eredu bat.

Euskaltzaindiak, egia esan, aspaldiko urteotan eta batez ere Bergaran egin zen Kongresuaz gero, etengabeko trabak jartzen ditu. Aresti hil zenetik, Batasunaren arazoan, motel, geldi eta atzerapausuka ibili dira. Zenbait pertsonaren izen-deiturak eman daitezke, horretan saiatu direnak. Eta alderdi batzuren trabak ere aipa daitezke.

A.— Ze ondorio du zure ustez jarrera horrek?

X.K.— Gauza larria da, zeren eta Euskaltzaindia konturatzen ez bada ere, Batasuna ez da jadanik bere arazoa, Nazio osoarena baizik. Gaur, teknika mailan eta zientzi mailan, eta Unibertsitatean bereziki, Batasunean aurrerapausuak emateko beharra sentitzen da, eta Euskaltzaindiak bere kontu hartu nahi ez dituen erabakiak, bihar-etzi Unibertsitateko irakasleek har-

tuko dituzte, Euskaltzaindiaren gogokoak izan zein izan ez.

Azkenaldian, oso erabaki interesgarria hartu du Euskaltzaindiak nazioarteko hitzei buruz, baina pausu hori oso atzeraturik gelditu da; hori praktikan aspaldian zerabilen, bai UZEIk, bai Mikel Zalbidek, bai unibertsital mailako textu-liburuek, UEUK etab. Arazo hauetan, motelegia ikusten dut Euskaltzaindia.

A.— Eta unibertsitate mailan nola ikusten duzu euskararen egoera?

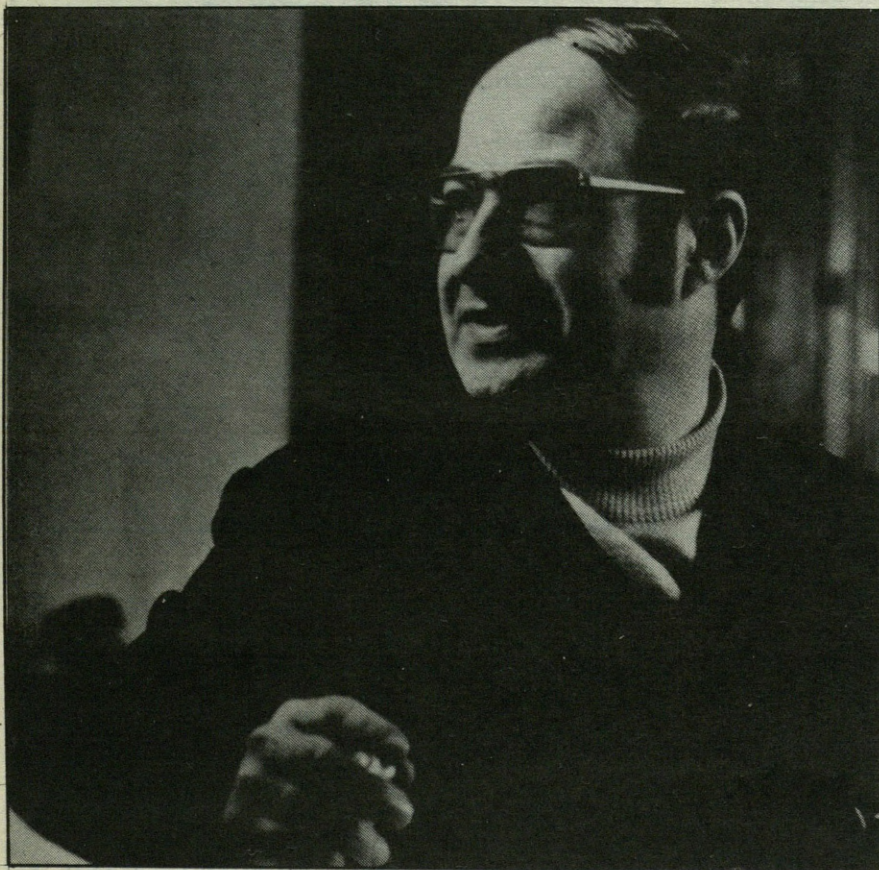
X.K.— Alor honetan, dugun helbururik inportanteena Hizkuntzaren Estatutua aurrera ateratzea dateke. Goio Monreal errektore izan den denboran aurrerapausuak ere eman izan dira. Baina guzti hori finkatu egin behar da, legeztatuz, egingakoa errektore berri batek bertan behera utz ez dezan.

**Karmelo LANDA
Antton
AZKARGORTA**

MANEX ERDOZAINZI

HIL DA

ARTASO

Proiektu pila batekin ari zen Manex Erdozainzi.

Oso gaizki jarria zela jakin berriak izaki, ezustean harrapatu gaitu Manex Erdozaintziren heriotzak. Eta presaka batean idazten dugu Ipar Euskal Herrian hainbeste garrantzi izan duen gizon eta fraide honen aipamen urjentziazko bat. Gizon garrantzizkoa dio, eta berezia. Nola deitu bestela Frantziako estatuko hegoalde osoko frantziskotarren nagusi izanez hauteskunde batzuen aurrean publikoki bere atxikimendua Herri Batasunari aitortzen dion gizon bati? Iparraldean hain ezagun eta Hegoaldean ia erabat ezezagun izan bada, zor dio bere historiako leku ttiki bat berak hainbeste indarrez bultzatu zuen Euskadi batuak.

Apiril honen 29an hil zen Okzitaniako Tolosan, eguerdiz, Manex Erdozainzi-Etxart, 50 urte betetzeko hilabete gutxi falta zituela. Juxtu mugaren bi aldeetako hainbeste euskaldun Nafarroako Baigorri «Nafarroaren Eguna» ospatzen ari ginen bitartean Toulouse frantsestu hartako desterruan ematen zuen bere azken hatsa mugaren bi aldeetara ezin bizian le-

hiatzen garen euskaldunen trajeria hain garbi kantatu duen poeta nafar bat.

Manex Erdozaintziren bizitza Euskal Herrian dabilen borrokari era berezi batean lotu zaion gizon baten historia da. 1934ko uztailan Oztibarreko Ibarlan sorturik (Garazitik ez urrun), fraile joan zen gaztetan, frantziskotarrak Donapaleun duten komentu txi-

kiak erakarririk. Ikasketek eta geroagoko fraile bizitzak laster eramango dute urrun samar, Toulouse edo Tolosara. Filosofia eta Teologia ikasketak egin zituen, eta geroago baita Sikologia Soziala ere, eta hain zuzen horren inguruko gaiak jorratzen zituen Zuberoako Etxarriko Laborari Eskolan.

1978tik Frantziako Estatuko ia hegoalde osoa hartzen duen probintzia frantziskotarreko nagusi zen, «probintzial» deitzen dioten karguan. Horrek eduki zuen luzaz Tolosan, azkenean desterru hartatik berriro Donapaleura etortzea erdietsi zuen arte. Aste gutxi barru uztekoan zen kargua, Euskal Herriko aferei zuzenkiago heltzeko asmoz.

Frantziskotar bat HBren alde

Kristau ezkertiarren artean sortu den «Fededunak» taldeko partaide zen Manex Erdozainzi, eta alde horretatik makina bat bileratan parte hartua zen Ipar eta Hegoaldeko kristauekin, apezekin bereziki. Eta bere belaunaldiko askok bezala kristautasuna eta Euskal Herriarenganako zaletasuna elkarrekin ulertzen zituen. Beste izenen artean Joan Mari Torreladaik bere «Euskal Idazleak gaur» liburuan Manex Erdozainzi Bitoriano Gandiaga, Joan Mari Lekuona, Xalbador Garmendia, Intxausti eta apaizgotik pasatako hainbatekin erlazionatzen du.

Hala ere euskalgintza inguruan mugitzen diren hainbeste apaiz, fraile eta fraile-ohi askoren alderantziz, kutsu politiko nahiko garbia duten ekintza herrikoietan hartu du parte Manexek. Ipar Euskal Herriko barrualdean hain ezaguna den «Herriz Herri» astekariko fundatzaileetako bat eta zuzendari zen, izena horretarako emateak esan nahi duen guztia-ekin. «Gure Irratia»ren sorrera ere gertutik ezagutua zuen. Azken aldian «Amnesty International»en sarturik ere agertu da.

Eta lehen bezala orain ere, eta orain askoz gehiago gainera, hain definitzaile dena: errefuxiatuekin asko ibilt-

zen zen. Laguntzen. Eta bere jarrerak inorentzat zalantzarik sör ez 7ezan duela urtebeteren bat Herri Batasuna sostengatzen zuten pertsonalitateen artean Manex Erdozainzik ere sinatzen zuen. Inor gutxik komentatu zuen hau Hegoaldean, baina hemengo jerarkia politikan noren inguruan dabilen ikusiz, ez al da eskandalagarri?

Frantziskotar bat «Maiatz»en

Bere burua asko agertu gabe lan egitea gustatzen omen zitzaion Manexi, Joxe Azurmendik dioskunez. Eta bere literatur produzioak holako zer-bait agertzen digu. Eguneroko lan nekatsuak uzten zizkion ixtanteetan poesia egitea maite bait zuen, nobela bat ere argitaratua baduen arren. Bere sentsazioak eta barruko korapiloak deskribatzeko bezainbeste askatzeko balio zion lana zuen poesia.

Autodidakta izaki, euskaraz idazten bere kasa ikasi zuen, eta goiz hasi zen hasieretako «Jakín» hartan kolabo-

ratzen. Geroztik makina bat aldizkari-
ritan idatzia du. «Herria», «Elgar»,
«Gazte», «Euzko Gogo», «Egan»,
«Gure Herria», «Olerti», «Maiatz»...
Azken honek ematen digu beste pista
bat ere.

Kantariak ere erabili dituzte Manex
Erdozainziren hitzak, «Ortziken»
emanaldi polemiko hura egin zutenek,
«Gure Bidea» taldeak, «Nekez Ari»
taldeak eta Pantxo eta Peio.

Bi liburu ditu argitaratuak, «Hinki
Hanka» eta «Gauaren atzekaldean»,
elaberria azken hau. Hain zuzen ho-
nen kariaz joan den urteko urtarrilean
argitaratzen genuen ARGIA Jean
Louis Caussadek Manexi eginiko el-
karrizketa bat. Hor adierazten zuen
erlijioaganako bere atxikimenduaren
ondoan Herri honenganako bere kon-
promezua ere. «Gure historiaren me-
mento larrienetarik bat duk gaur ge-
ure Herriarekin bizi duguna eta Eus-
kaldunetan nihork ez lezakek me-
mento honi huts egin behar: hemen
trenkatuko duk euskal izatearen hil
ala bizi-arazoa».

Frantziskotar bat borrokalariekin

Bere literatura ere hor kokatzen
saiatu zen Manex. «Historia mugi-
mendu honi datzekion literatur mugi-
mendu azkar bat ez diat mementoan
ikusten eta hau ikaragarriko falta de-
ritziaik». Eta idazten zuenak herria-
rengana iristeko indarrik bazuenetz
galdetzen zuen, herriarengana ez iris-
tektan gerorik ez zuela.

Leku gehienetan apaiz progresisten
garaik alde egina dirudi. Asko edo
isildu edo agintearen morrointzara
pasatu da. Beste hainbat historiara:
Manex Erdozaintzi hil den egun be-
rean Brasilgo Recifen bukatzen zen
Helder Camararen aroa. Eta Manex
Erdozainzik osasuna galdu du: tron-
bosis bat eta ondoren bihotzekoa.

Bere oroimena geratzen zaigu eta
bere obra, Joxe Azurmendik dion be-
zala Teillard de Chardin-ek hainbes-
te kutsu eman dion obra bat. Jaungoi-
koa, izadiaren erdian gizona, gizadia-
renganako baikortasuna eta Herri ho-
nen mina. «Hego eta Iparraldea / Ne-
re lurak dira / Mixel, Peio, Arantxa
eta Terexa / Nere seme-alabak diren
bezala... / Hego eta Iparraldeak / Bu-
rrukan diraute / Inaki eta Miren /
Arrosa eta Ellande / eta nere beste
seme-alaba guziek / Burrukan dirau-
ten bezala / Mendi-zelaietan eta itsa-
soaren zabalean / Baserri eta uzinetan
eta eskoletan / Nere seme-alaba guz-
tiek / Burrukan dirauten bezala / Es-
plotatuak eta alienatuak eta umilia-
tuak / Ez izateko / Xurgatuak eta za-
palduak eta madarikatuak / Ez izate-
ko / Beren aita-amak eta beren hau-
rrideak / Beren auzokoak eta beren
herrikoak / Egutero burrukan dirau-
ten bezala / Hegoaldeko eta Iparral-
deko / Nere lurretan / Gure lurretan /
Jende libroak izateko...»

- Historiak beti aurrera egiten duela
diote. Eliza katolikoarena ikusiz za-
lantzak baditu edonork eta kristau ja-
rraitzen duten urriek zer esanik ez.
Nor jarri dute El Salvadorko Romero
gotzainaren partez? Zertan dabil
Woytila? Non bukatu dute gure ingu-
ruko kristau aurrerazale gehienek?

ARGIAko eta SUSAKo gazteekin
hitz egiteko desioa omen zuen Manex
Erdozainzik Joxek esan digunez. Bere
garaian kasu gutxitxo egin genioen
poema liburu bat arakatzearekin kon-
formatu beharko. Bihotzetik hil da,
Xalbador bere auzoa bezala, Manex
Erdozainzi-Etxart.

Natura, Jainkoa eta gizakiarenganako sinismena Manexen izkribuetan.

Mikel-en h. / Akelarre

Ponpeya, Gayarre, Sainz de Baranda, Bulevar eta Cinema Palace Madril-dar zinemetan ematen dihardute, oraintxe, **Mikel-en Heriotza** eta **Akelarre** pelikulak. Geure artean ere jaurtikitzatzen dituzte eta ari zaie jendea begiratzeko/miatzen.

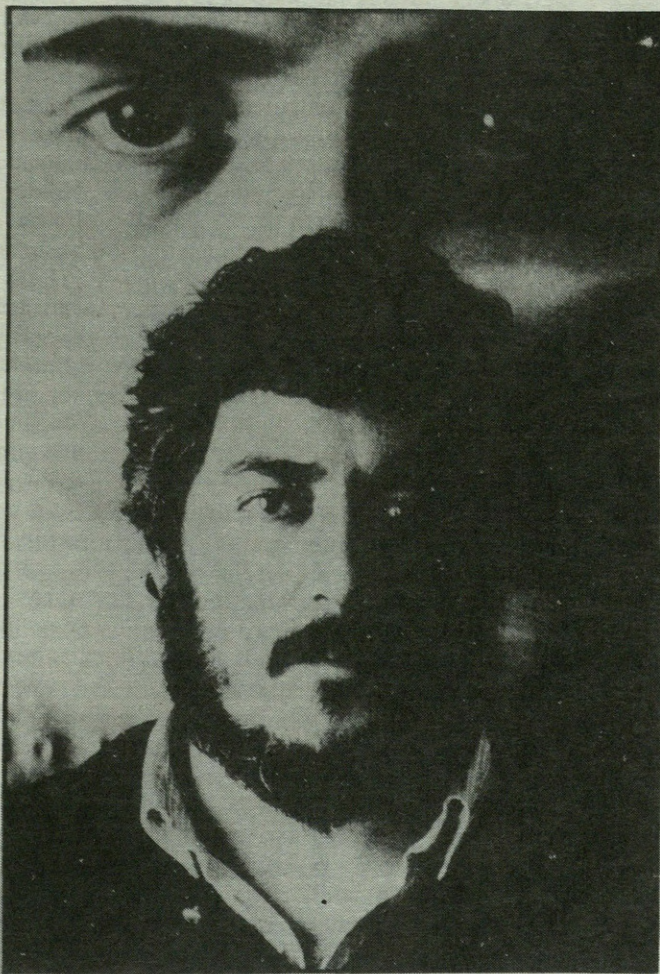
UBI-koekin zineforum-eko mahai borobil batek, haunango haxe plaza-ratu zizuen. Bat: «Euskaraz egotea ondo datorkigu, euskararen iraultzarako». (Iru-di-Artea inoren zerbitzutan!) Bi: Mahaikide honi, arrenkura hamletiarrek azaltzen zaizkio, aurrena, baina gero, txapilluaren pare, epismoaren alde ateratzen zaigu: «Filme bi hauek, euskal zinea direla diote: nik ez dakit honekin ados nagoen, ez dakidalako oso ondo euskalduna izateko zer izan behar duen. Baina, edozelan ere, **Akelarre** beste baina euskaldunagoa iruditu zait, sortzen duen giroagatik».

Hiru: «Ez zitzaidan atsegin izan filmearen euskara..... Nafarroan desarrolatzen bada, Nafarroa-ko euskalkia erabili behar zuten». Euskara batuaren iraultzari, ba dirudi alaba dialektozalea darraikiola.

Lau: Oker ez bagaude, **B. Atxaga**-k esan berria du, gure Arteak etxeko erreferentzia espazio-denborala ostendu beharko duela, eta arrazoia duke: «Filmea —Mikel-en heriotza— amaitu zenean, ez nekien zer pentsatu, ona ala txarra zen... Lekeitio-n egin da, eta, egin den lekua ezagutzea, pozgarria da».

Bost: **Mercedes Mila**-k elkarrizketatu zuen, hor lehengo gau baten, **Imanol Arias** ermuarra, nori haula-

Anjel ZELAIETA

ko zerbait entzun ahal izan genion: «**Anillos de Oro**»-k/TVE-k ezaguterazi nauenez gero, nik, Mikel-ena (**Mikel-en heriotza**-n) jokatzeaz, zinta aldarrikatzen lagundu dut». Egia garbia baino ez, Bulevar eta Cinema Palace-koek biharamonean, **El País**-en, imini zuten iragarkiak: «Imanol Arias es Mikel. 370.000 espectadores han visto ya la Muerte de Mikel». Pasibazko perpausekin gatazkan ari zen mahikide kinttopoak,

ez dudarik izan, xamur-xamur ikusten dio Imanol-i: «Protagonista, Imanol Arias, Anillos de Oro-gatik oso famatua egin da, eta, orduan, fama gehiago hartu du filmeak».

Sei: «Gaiak hain superfizialki tratatzeak dakar Mikel-en heriotza ez ulertzea (heriotza, ez filmea), ez dagoelako benetako arrazoirik hiltzeko: ez dauka motiborik bere burua urkatzeko, bere homosexualitatea

onartu ondoren pozik bizi delako. Bere amak ez du hil, zeren eta semea maite bait du (emakumeak disgustoa dauka, baina edozein amak euki lezakeena). Ez dut uste bururatu zaionik bere semeari bizitza kentzea. Azken posibilitatea, torturagatik hiltzea izango litzateke: hau ere ez dut posibletzat hartzen, guztiz ondo zegoelako gartzelatik urten ondoren».

Partaide honek ez al du arrazoiren bat? Anaiak Mikel-en gorpua aurkitzen duenean, **climax** gabeko sekuentzia buruarekin aurkitzen gara? Heriotza gratuito samarrak -hiru ate iriki horiek—, zein neurritan filmea mozteko egoki?

Zazpi: Haxe bota zuena **bizkaitarra** zen: «Azkenean, ez da ondo ulertzen zergatik manifestapena egon zen elizaren aurrean: nire ustez, manifestariak erridikuluan jartzen dituzte, haiek poliziak hil duela uste dabelako, baina bere amak hil zuen».

Zortzi: Bilera honetan interesgarria bilakatu zena: «Egituran, abertzale arazoa, aintzinako ezkontzaketa, eta trabesti baten erlazio samurgarriak tartekatzen dira. Hiru gaiok gain, pelikularen gaur eguneko inkomunikazioaz hitzegin daiteke: inkomunikazioa sendiarekin, alderdiko militanteekin, eta gizartea eta gizon baztertuen artean. Ados nago filmeak gai larregi jo ditzakeela, baina ados ez nagoena da, gai hauek azkenean bukgabeak gelditzen direla: protagonistaren heriotzak, guzti hauekin bukatzen du: ikusleei gogoratuko diet, zinea Artea dela, eta ez pasatiemposa, nahiz eta gure yankiek horrela uste izan».

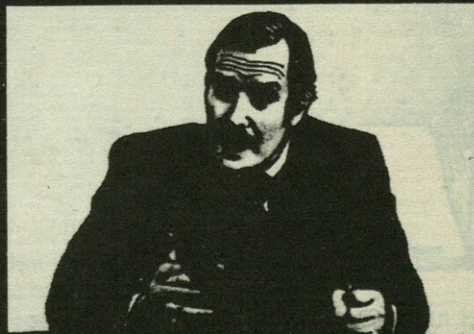
SUSA literatur aldizkariaren 10-11 ale bikoitza kalean dago jada.

Ez al da zure eskutara ailegatu? Bila ezazu ba liburudendarik hurbilenean! Han izango dute.

Gutxi balitz bezala SUSA argitaletxearen 5 liburu ere hantxe daude eskaparate osoa betetzen.

Ez al zenekien ba 5. liburua ere argitaratu dela? Bai jauna, Pablo Sastrenen «Hotel Majikoa» duzu nobela hau.

Euskarazko liburudenda zure etxetik urrun geratzen dela? Ez duzula joaterik izan?

Eskatu korreoz. Karteruak bixita politak egingo dizkizu. Egin zaitetz SUSA aldizkariaren harpidedun.

Nolá? Donostiako Virgen del Carmen z/g, Ramonenea-behea zuzenbidera zure izena eta zuzenbidea bidalita. Ez ahaztu zure kontu-korrontearen zenbakia jartzen.

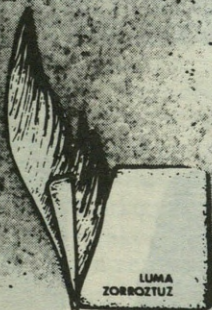
700 pezta besterik ez dira **HARPIDETZA** urtean.

IZENDEITURAK

Helbidea

Herria

Probintzia

Jose I. RUIZ OLABUENAGA

EUSKARAREN BORROKA

*(Kritika baten
inguruan)*

Eusko Jaurlaritzaren Gizarte-Azterketarako Lantaldeak nire zuzendaritzapean ihardunez Euskararen inguruko soziolinguistika-azterketa bat burutu zuelarik, «Jakin» aldizkariak beraren zati bat euskaraz argitaratu zuen lehenik ale berezi batetan. Gero-ra Eusko Jaurlaritzak berak plazaratu du bai euskaraz eta bai gaztelaniaz, bere Argitalpen-Zerbitzuaren bidez.

«Euskararen Borroka» izenburupean argitara emandako lan honek Luis Núñez soziologoaren kritika jaso

du, ARGIA aldizkarian lehenik eta «Egin»en gero laburbilduta.

Luis Núñezen kritika horrek nire aldetik erantzun bat merezi duela uste dut, izan ere bertan, zehatzak ez diren gauzez gain, okerrak ere ageri baitira. Nik hemen zehazgabetasun horientzat bakarrik dut erantzuna eta alde batera utziko ditut kritika batzutan nabari diren oldarkortasuna eta suharra. Ez zait iruditzen gainera, zientifikotasuna bere egin nahi duen edozein kritika horrelako suhartasuna agertzearekin

bat datorrenik, argia eta zehatza izatea eskatu behar daitzaio lehenik.

Daudela beraz hor L. Núñezek neuri eta neure taldeari «bufoiak», (agintearen) inoperantzia disimulatu duten intelektualak, «utopikoak», «boluntaristak», «asmo gaiztoko ezkutatzailleak», «euskararen teatrozaleak» eta abar esanez egozten dizkigun salaketak. Ez diet erantzungo. Izango dute erantzuna ordea, gure lan horrek okerrak eta faltasotasanak dituela salatu nahiz bota diren baieztapenek, esan

beharra baitago hasieratik beretik, horiek ez direla gure lanean inondik ere ageri.

Zenbat gara?

Goazen euskaldun-kopuruarekin. Lehenik eta behin esan beharra dago, gure lanaren **helburu nagusi eta lehena** ez dela zenbat euskaldun dagoen jakitea (hori, daukan garrantzia kendu gabe ere). Guretat, datu hori bezain garrantzitsuak edo agian gehiago dira **beste era batzuetako datuak** (kopuruaren datu hori, munduko herrialde guztietan egin ohi den bezala, dagozkion zentsu-kontaketak burutu ondoren, ikertu ahal izateko zentsua lortuz ateratzen da). Gure lanak duen egin-kizunaren ardatza, «euskararen egoeraren definizio soziala» ateratzea da. Hor daude gure argitalpenean kontzeptu honi buruzko argitasunak eta ez du pena merezi hemen horiek erreplikatzeko ibiltzea.

Hala ere, gure lanak duen helburuaren ardatza hori ez bada ere eta Eusko Jaurlaritzaren Estadistika-Institutuaren zentsuaren bidez datua ezaguna dugun arren, bidebatez garrantzizko datu hori ezagutu nahi izan zen. L. Núñezek ordea datu hori neurtzerakoan zenbait errakuntza egiten du.

Lehen okerra: Errakuntzarik zentzu gabekoenetakoa bat egiten du hemen L. Núñezek. Gure azterketaren arabera euskaldun-kopurua 700.000raino iristen dela kalkulatu du. Horre-

tarako, populazio-zentsu osoaren 31,1a zenbat den ateratzea baino ez du egiten. Itzelezko okerra inondik ere, zeren eta:

Batetik: Euskaldunen porzentaia, populazio-zentsu OSOari begira ateratzen du eta gure lana, 18 URTEZ GORAKO PERTSONA HELDUEI BAKARRIK DAGOKIE.

Bestetik: Liburuaren 42. orrialdean (euskarazko argitalpena) diogun bezala %29,1ean oinarrituz kalkulatu beharrean, %31 erabili du berak. Hona zer genioen: «Hau egia izanez gero, Euskal Komunitate Autonomoko euskaldunak bertako biztanleriaren %29,1 direla gutxi gorabera ondorioztatu beharko genuke....

Azkenik: Ez du kalkulatu gure inkestan dagoen errakuntza-margena, hain zuzen ere %2,5etik hurbil dabilena (bi desbidazio standarden kondiantza-mailako margena).

Ondorioak ateraz, gure azterketak ez duela 700.000 euskaldun dagoenik esan nahi, baizik eta EUSKALDUN HELDUEN kopurua, (17 urte gorakoak) **484.041eko gehienekoaren eta 408.745eko gutxienekoaren artekoa dela.** L. Núñezek mostra-datuetan oinarrituz total unibertsalak ateratzen ez badaki, bere arazoa du hori, ez gurea.

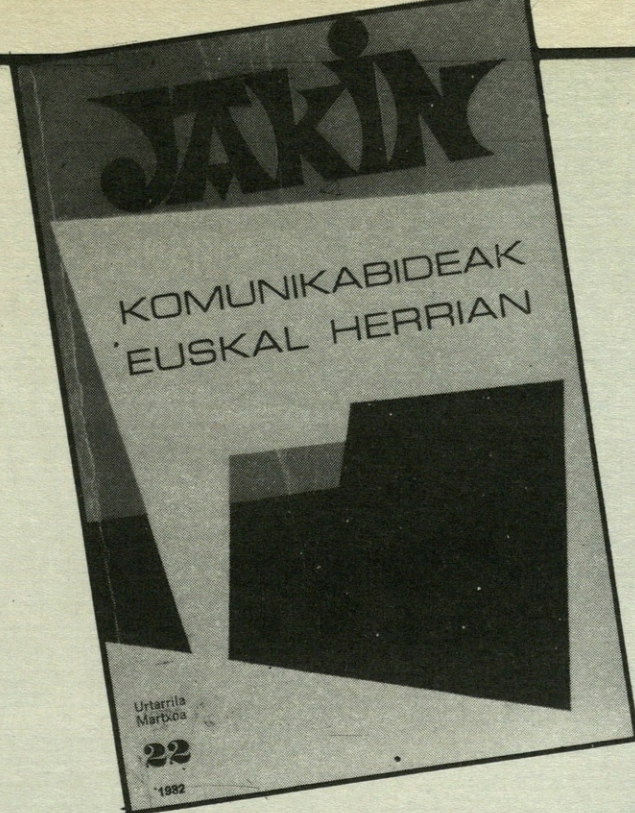
Gure portzentaia **17 urtez gorako** populazioari buruzkoak dira; **ZENTSUKOAK aldiz, populazio OSOARI dagozkio.** Ez da harritzekoa beraz porzentaia bera edo antzekoa kalku-

latzeak esannahi zeharo desberdinak izatea.

Aipatu berri dudan horren zentzu beretsuan, esan beharrean nago baita, L. Núñezek egoera «kolore politzez pintatzen dugula» esanez bota digun salaketak ez duela funtsik. Guk portzentaia %31,1etik 29,1era jaisteaz gain, euskaldunen laurdenak, EUSKARAZ GAZTELANIAZ BAINO OKERRAGO egiten duela esaten dugu. Horrek esan nahi du, euskaldunak ez direla %29,1 honetaraino ere iristen, aitzitik baizik, zuzen jokaturik %21,6 inguruan leudekeela. Hortaz euskaldunen kopurua 272.998 eta 363.496eko bitarte horretan jarri beharko genuke. Bistakoa denez, P. IRIZAR eta SIADCO emandako datuak baino ASKOZ ERE BAIKORTASUN TXIKIAGOKOAK eta inolaz ere ez KOLORE POLITEZ PINTATU NAHI IZATEAGATIK ATERATAKOAK. (ikus 64. orrialdea).

Bigarren okerra: Aurrekoarekin lotuta dator. L. Núñezek zentsuko edo guztizko datuak (1981eko zentsukoak edota P. Irizarrenak) mostra-datuarekin (SIADCO-renak edota geureak) alderatzen ditu, mostraren errakuntza-margenak jarri gabe.

Datuak zentsutik ala mostra batetik datozen ahaztu eta beste gabe horiek elkarrekin alderatzea eta mostrako errakuntza-margenak (gehienekoak eta gutxienekoak alegia) kontutan ez hartzea, gutxienik ere aritugabeen gauzak dira.

Datuen erabilera

Hirugarren okerra: L. Núñezek aurpegiatzen digunez, ez ditugu gure laneko datuak ZENTSUKOEKIN elkar-parekatzen. Gure lana astiro ez duela irakurri erakusten du horrek, 40. orrialdean esate baterako zera baitiogu:

«Informe hau idazteko unean, Lurralde Historikoari eta Eskualdeari buruz bakarrik erabil ditzakegu «Euskararen ezagutza»z eginiko lau galderi eman zaizkien erantzunak; bestalde, sexuaz aparte ez dira gaurdaino beste inolako aldagairekin alderatu; euskararen ezagutzaren eta adina, jatorria, lanbidea, ikasketak, iharduera-adarra eta beste hainbat aldagairen arteko erlazioaren azterketa beste aldi batetarako egiteke gelditzen da, beraz».

Zintzo jokatzaz gero behintzat, nola leporatuko zaigu ba hori ez egitea? Guk ere sentitzen dugu, zentsuaren arabera Komunitate Autonomoan dagoen euskararen «ezagutza»ri buruzko analisia hain soila eta azalekoa izatea, esan bezala, datu horiek eskura ez baikenituen (ikus 41. orrialdea).

Laugarren okerra: L. Núñezek dienez datuak manipulatu eta aldatu omen ditugu, «gustatzen ez zitzaizkigulako» alegia. Hain zuzen ere, gure lanean ageri den euskaldunberri-porzentaiaz ari denean mintzo da horrela, dirudienez ehuneko 8tik 3ra jaitsi omen dugulako. Berritoki esan beharra dago Núñezek ez duela gure lana ira-

kurri, honela baikenituen 42. orrialdean:

«Baina benetan garrantzitsua, euskaldunberri hauek bereganatutako ezagutza-eta gaitasun-maila detektatzea da».

Horri zera gaineratzen genion:

«Hasteko esan dezakegu, euskaldunberri hauen erdiek, zertxoabait baino ez dutela hitzegiten. Aurrerago ikusiko dugunez, %31,5 dira euskaldun jendeak hitzegiten duena ulertzeko gai direnak, zeintzuri %48,5 bat gehi bait geniezaieke «zerbait zailtasunez» ulertzen dutenen kopuru bezala. Euskaraz hitzegin behar bada, % 38 bat badago erraztasun dexentez egiten duena».

Bukatzeo ondorio hau ateratzen genuen:

«Datu hauek baloratuz, benetako euskaldun berriak, izen honen pean sartzen direnen %50 inguru direla esatera ausartuko ginatke».

Horrelako ulertzen da beraz bere burua euskaldunberritzat jotzen duen 8 horretatik, %3,4a bakarrik izatea egiaz.

Boskarren okerra: Guk ZENTSUKO datuen aurrean dugun jarrera eta jokaeraren berri ematerakoan egiten du hori L. Núñezek. Batzutan, ZENTSU faltso eta gaizki egindako horrekin bat egiten dugula aurpegiatzen digu; beste batzutan berriz, berarekin kontrajartzen gaitu ez dugula onartzen eta alboratu egiten dugula esanez. Ez bata eta ez bestea. Hainbat pasartetan kritikatu egiten dugu (ama-hizkuntzari

buruz ez galdetzea sentitzen dugula diogunean adibidez) eta beste batzutan, munduko edozein hizkuntza garrantzitsuak bezala, hizkuntz ZENTSUA historian lehendabizikoz izateak duen balioa aitortzen dugu. Gure lana ez dago ZENTSUAREN menpe edota baldintzapean, bere bide berezitik doa eta. Horrek ez du esan nahi ordea beraren hutsegiteak ikusten ez ditugunik eta ZENTSU horren azertuak aitortzeko gauza ez garenik. Lortutako datu horietatik erabili ahal izan ditugunak parekatu ere parekatu ditugu geurekin.

Seigarren errua: Lanaren ondorioetan «Ezagupen- eta erabilera-mailan, euskara, Komunitate Autonomoko % ia 30 biztanleren hizkuntza dela esatera leporatzen zaigu. Hori erantzuteko, oraindik ere argitaratu dagoen gure lanaren bigarren zatia euskararen erabilpenari dagokiola gogora ekartzea besterik ez. **Halaxe explikatzen dugu lanaren beste pasarte batetan** eta bigarren zati horretan emango dugu hain zuzen ere garrantziko datu horren berri zabala.

Guk ez diogu inoiz ordea euskaldun den % 30 horrek euskara ehuneko ehunean erabiltzen duenik. Esaldi horretan, Komunitate Autonomoko euskaldunak populazioaren ehuneko 30 inguru direla eta euskara neurri batean erabili egiten dutela esaten da explizitoki (zenbaiteraino erabiltzen dutena lanaren bigarren zatian ikusi beharko da).

Lanaren balorazioa

Zazpigarren okerra. NBere lana bukatzeko L. Núñezek inolaz ere onar ez dezakegun baieztapen bat botatzen du Gizarteak euskararekiko duen jarrera ezaguna dela eta beraz «hori ezagutzeko beste inkesta bat ez dela behar» dio. Beraren ustez, euskara hitzegiten eta **ERABILTZEN DUTENEN** kopurua zehazteko inkesta gehiago bai behar dela ordea.

Guretzat aldiz, hiru mailetan (ezagutza, erabilpena eta jarrera) behar dira **ez inkesta bat bakarrik, pila bat baino**. Euskararen soziologia hori baino askoz konplexuagoa da gainera eta hiru atal soil horietan agertutakoak baino askoz ere arazo eta alderdi gehiago du aztertzeke. Horregatik azterketa asko egin behar da, askoz gehiago oraindik, euskararen soziologia eza-gutzeko ahaleginean aurrera egiteko.

Ausartu ere ausartuko ginateke esatera, behin **ZENTSUAREN** egitura hor dagoelarik, zentsu-alderdi hori dela hain zuzen ere oinarritzko azterketaren premiarik txikiena duena (bai ordea oinarritzko horien ondorengo azterketen beharra dugula eta Núñezek ez du hori ikusten).

Horregatik, presa handikoak dira euskararen definizio sozialari buruzko azterketak, beraren gudu ideologikoa aztergai izango dutenak, beraren motibazioak, gaztelaniarekiko gatazkak, egituratze-prozesuak, inbasio eta hausturak, gizarte-legitimazioa, legezko zokoratzea eta abar, eta abar

kontutan hartuko dituzten azterketak alegia.

Núñezek ez ditu alderdi guztioriek ikusten. Badirudi, axaleko aktibismoaren menpe, horrek azterketa gutxiago eta herri-mugimendu gehiago behar dela esatera daramala. Ahaztu bide du, euskara bezalako hizkuntza batek fronte intelektuala, aktibista bezainbat edo gehiago behar duela.

Zortzigarren okerra: Badu azken oker bat ere L. Núñezek bere kritikan.

«Prozesu hori, nahiz eta bere eraginak oraindik ere irauten duen, errotik iraulia izan dela ematen du eta gaur egun euskararen errestaurazio kuantitatibo eta kualitatibo baten bidean doala hain zuzen...», esaten dugulako baikorrak garelako dio. Beraren ustetan, gu «analisigileok» baikorrak gara eta aldiz hizkuntzalarietako gehieneak errealista eta ezkorrak dira eta ez dau-de zuzperketa horrekin ados. Nik ez dakit euskal hizkuntzalariak analisigileon «kontra» jarrita dauden eta euskararen zuzperketa-aztarnarik ez duten onartzen. Hor daude egon **HABE**, **AEK**, **Euskadi Irratia**, **Ikastolen** egitura, euskarak irabazitako ideologi gudua, eskoletan urtez-urte gorantz doan euskara/gaztelania irakaskuntz eredu elebiduneko haur portzentaia (orain dela gutxirarte gaztelaniazko aukera elebakarraren ondotik) eta abar, eta abar. Guk ezin dugu geure azterketari darion ondorio bikoitza ezkutatu, hots, batetik euskararen egoera tamalgarria dela, eta **aldi berean**, nabari direla berarengan zuz-

pertze-aztarnak.

Burutazio guztiauek egin eta gero —beste hainbat ere egin liteke, baina aski zabala eta adierazgarria da jadanik erantzuna— L. Núñezek gure lanari egin dion kritikak bi ezaugarriok ditueneko uste sendora iritsi gara: **EZINIKUSIA** eta **AZALEKOTASUNA**. Nabarmen azaldu da lehena, eskaintzen digun adjetibo-sorta suhar horretan. Bigarrena ere begibistakoa da, batetik **azterketaren egiazko helburua** ez duela ulertu konturatzen baikara eta bestalde zentzu berean baitakusagu, ez duela asmatzen datuen **estatistika-alkantzua** nola interpretatu, ez dituela irakurri **emandako argibideak** eta onartu ere ez duela onartzen berak datuen zehaztasunari buruz dituen zalantzetariko batzu, gu ere **lehenago formulatu eta soziologikoki ebaluatzeraino** iritsi garenik.

Núñezek mespretxatu eta gutxietsi egiten du, batek bere burua euskalduntzat «autodefinitu» eta «egiaz hala izatearen» artean dagoen aldea eta guretzat datu horrek sekulako soziologi balioa du euskararen definizio soziala aztertzerakoan. Núñezek mespretxatu egiten du, baina guretzat zirt edo zartekoa da euskararen iraupenari eta gizarte-arrakastari begira. Hortaz, guk izan ditugunak baino denbora eta medio gehiago eskatzen duten askoz azterketa gehiagoren beharrean gara.

Errazena eta azalekoena euskaldunak zenbat diren kontatzea da. Egiazko soziologi azterketak dira zailak eta euskarak horiek behar ditu gehien. ●

Oskarrek made in Reagan

Zine arloan sariketa haundi guztiek publizitate funtzioa betetzen dute; horietatik batzuk oreka zail batean mugitzen dira alde batetik balio artistikoak saritu nahiean eta bestetik produktoreen nahiak betetzen ahaleginduz edo momentu politikoak eskatzen duen saria emanaz. Amerikarren sariek, Oskarrek, kualitate guzti hauek betetzen dituzte eta lehena publizitatearena da.

Data hauetan gure karteldegietan agertzen diren filmeek erakargarri bezala jaso dituzten estatuatxo horiek azaltzen dituzte, baina hauek gutxi direnez (hogeiren bat) orain dela urte batzuk sarrera gehiago saltzeko nominazioak ere azaltzen hasi ziren. Kontuan izanik Oskar bakoitzarako bost daudela edonork kalkulatu dezake txolloaren zabalatasuna.

Aurtengo banaketan lau filmeren artean ia Oskar guztiak jaso dituzte, aurrenekoa «La fuerza del cariño» delarik bost sarirekin eta atzetik «Tender Mercies», «Fanny y Alexander» eta «Elegidos para la gloria» launarekin. Gelditutako

apurrak banan bana eman dira eta gehienetan sarrera txikienekoak dira. Lau filme horien artean Bergmanen filme bat egotea da harrigarriena zinezaleentzat, baina «Fanny eta Alexander» ikusi eta gero ulergarriagoa da zinegile suediarra asko urruntzen baita aurreko lanetatik. Bere bizitzan oinarrituz historia bat eskeintzen digu, konkretuki bere haurtzaroaren gorabeherak, baina filmeak melodrama klasiko guztien topikoak jasotzen ditu pertsonaia oso erradikalak agertuaz. Mundua on eta gaiztoen artean banatuta dago, Bertil Guvel antzeztzen duen pertsonaia ikusten duen bezala. Ikusmira faltsu hau heriotzaren mamuekin nahasten da baina hauek ere Bergmanek aurretik egingakoen parodia bat dira Woody Allenek suediar zinegilea imitatzen duenean bezala. Baina gehien harritzen gaituena filme hau telebistako sail baten laburpena izatea da eta ez alderantziz. Eta aldaketa hau ondo nabaritzen da istorioa telebistarako kontatua bait dago eta bere jantzi berrian ez da inolaz ere moldatzen.

Bertil Guve «Fanny eta Alexander» filmean.

Shirley McLaine eta Jack Nicholson, «La fuerza del Cariño» filmean.

Sarituak izan diren beste hiru filmeen artean, bik «Fanny eta Alexanderren» bide beretik jotzen dute, hau da, famili melodramatik.

«La fuerza del cariño» da horien artean famatuena eta baita ere diru gehiena jaso duena. Egia esanda filmea oso ondo eginga dago James L. Brooks-en lehenengo lana izan arren baina antzezlarien lana eta gehienbat Jack Nicholsonena oso ona da, baina istorioa marketingeko bulego batean jaioa da, ikusleek bi edo hiru musuzapi erabil ditzaten filmearen azken orduerdian malkoak lehortu nahiean, eta beste aldetik historia alaituaz lehenengo ordu t'erdian Shirley McLaineren amodioa kontatuaz. Ohar bat ikustera joan behar zaretenontzat: filmeak kantzerra eragiten du.

Beste filmea «Tender Mercies» oraindik gogorragoa da ikusteko, pentsa ezazue abestigintza utzitako abeslari alkooliko batek emakume bat ezagutzen duela. Eta hau, bere semearen lana eta jainkoaren la-

guntzaz aurrera irteten da eta jainkoari eskerrak emana bere abestietan berriro ospetsua bihurtzen da.

Azkenik «Elegidos para la gloria» daukagu, baina filme hau ez dago oraindik gure zineetan. Hala ere badakigu NASAREN laguntzaz eginga dagoela eta amerikar astronauten lehenengo bidaia «gogorrak» (orain Challengerra dute), kontatzen ditu.

Garbi dago amerikarrek etxeruntz eskobatzen dutela sariak banatzean, eta gainera Reaganek defendatzen duen ideologia zabaltzen dutela sari hori irabazi nahi dutenak, familia, amodioa eta erlijioa. Bergmanen filmeak horiek ez ditu betetzen baina kontuan izanik bere azken filmea dela, edo hori di berak gutxienez, eta hasieratik bertsio ingeles bat eginga zegoela, eta melodrama bat dela, ez da harritzekoa amerikarrek hainbeste saritzea. Gainera horrela beren ikusmira artistikoa inork ez du zalantzen jarriko.

Juan Jose IRIBAR

herri antzerkia

AURTEN ERE PASTORALA JOKATUKO DA ZUBEROAN. Due-la zenbait hilabete iragarri genuen aurtengo pastorala Larraíneko jendea prestatzen ari zela, baina gerora asmoak hutsen geratu dira eta ezinean gertatu dira larrainetarrak. Halere, badirudi aurten ere ez garelako batere gabe geldituko dagoeneko beste lagun sutsu batzuk ekina bait diote lanari. Oraingoan Sarrikotakoak izan dira (Cheraute frantsesez) pastorala montatzeko lanekin hasi direnak eta esan digutenez ekainean jokatzeko asmotan dabilta. Dudarik gabe oso denbora gutxi da geratzen dena baina era berean ez dugu dudarik egiten sarrikotar zintzoek eginahal guztiz arituko direla. Pastoralak nork idatzia den ez dakigu oraingoz.

euskal kulturaz

Sabin

**TXU
TXU
MU
TXU
KA**

diskoak

URKOK BERE HURRENGO DISKOA-REN GRABAKETA BUKATZEN ARI. Joxean Larrañaga Urko bere hurrengo diskoaren grabaketa amaitzen ari da eta laster kalean ikusi ahal izango dugu Kaioen amodioa izena eramango duen Lp berri hau. Grabaketa-lanak Madrilen bilakatu dira (edo bilakatzen ari dira) eta moldaketan ardura Javier Iturrালেরen bizkar joan omen da. Kantuen testua Iñaki Zabaleta eta Joseba Zulaika euskal poetena da (beste baten bat gehiago ere egotea posible da), eta gauzak gaizki ateratzen ez badira hile honetako erdialderako kalean egon daiteke. Aspetete gorabehera, beraz, Urko-ren hurrengo lan diskografikoa dastatu ahal izango dugu.

diskoak

UDA PARTERAKO DISKO BERRI BAT AKELARREREN ES-KUTIK. Akelarre bezalako talde erdi-berbeneko batek normala da bere lanak udari begira argitaratu nahi izatea. Hauxe baita dantzarako sasoi onena eta hauxe ere beraz honelako diskoak saltzeko urteparterik aproposena. Horregatik, aurten ere udarari begira kaleratuko dute Akelarrekoek beren hirugarren Lp-a. Oraindik ez dira estudioan sartu baina badirudi denbora gutxi barru hasi behar-ko dutela grabaketa iskanbiletan. IZrekin aterako dute (ohi bezala) eta aurreko diskoan Anje Duhalderen batzearen ezustearekin oparitu bagintuen, aurtengorako ikusiko dugu zein izango den gorde diguten sorpresa.

aldizkariak

ALDIZKARI BERRI BAT KALERATZEKO ASMOA DAUKA EUSKO JAURLARITZAK. Azken hila-bete honetan Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak karta bana idatzi omen die hiru probintzietako udalei, bertako ekitaldi kultural eta gainerako guztien informazioa pasa ziezaioten. Gutun horietan esaten zenez, aldizkari bat osatzeko gogoz bildu nahi omen da informazioa eta beraz uste dugu arrazoinik badagoela pentsatzeko aurki Eusko Jaurlaritzak beste aldizkari baten sorrerarekin harrituko gaituela. Ez dakigu erderaz, euskaraz ala elebitan izango denentz. Litekeena da, hori bai, halako denbora librerako gida kultural edo horren antzeko zerbait izatea. Dotore aterako dela behintzat segurua da, dirua bederen ez bait zaie falta.

liburuak

PATRI URKIZUK IPUIN-LIBURU BAT ARGITARATZEKO ZORIAN. Beno, egia esan, Elkar argitaletxea izango da liburua argitaratuko diona bere luxozko sailean, eta oker ez bagaude dagoeneko liburutendakara zabaltzekotan dabilta. Bere izena Nola Kursaal berria suntsitu zen da eta bertan hamalau ipuin aurkitu ahal dira (zazpi itzulitakoak eta beste zazpiak sortutakoak). Badirudi sorkuntza lanetan aspaldiko partez hain isilik zegoen Patri piskanaka lozorrotik irteten ari dela, bere nobela eta poema-liburua ere urtea amaitu baino lehen kalean izango bait dira. Hainbeste itzarroteak merezi zuelakoan gaude.

Koldo Amestoy, ipui kondalari bakarlarria

ARGIA.— Noizdanik habil antzerkian sarturik?

KOLDO AMESTOY.— Duela hamabi urte etxegintza eskolan ikasten nebilela han zegoen antzerki club batean sartu nintzen. Eskolatik landa ikastaro batzu segitu nituen. Donibane Garaziko «Hiruak Bat» taldearekin teknikalari bezala ibili nintzen gero, apaindurak egiten. Hazparnera itzuli nintzen, «Bordaxuri» utzita hasi nintzen ume-antzerkiari buruz zerbait egiten, marionetekin adiskide batekin. Alde egin zuenean bakarrik geratu nintzen, eta ikusi nuen marionetekin ipuina ere bazela; hasi nintzen ikertzen ipuinen erranahia. Ipuinen munduan sartu nintzen eta hor ibili naiz bi urtez irratietan ipuiak kontatzen, eta gero «Kimalaxo» sortu da.

A.— Zer esan nahi du «Kimalaxo»k?

K.A.— Hitzak berak, «Kima» da zaldiaren hilea, eta «laxo» librea, askatasunean.

A.— Eta zergatik izen hori?

K.A.— Lagun horrekin lanean ari nintzenean, baguenen asmo bat, pottoka zahar zahar batek hemen Euskal Herriko anitz gauza ikusi zuela, eta zaldi horrek kontatzen ahal zuela ikusi zituen gauzak urteetan zehar, eta pottoka horri izen hori eman genion: «Kimalaxo». Bakarrik geratu nintzenean izen hori hartu nuen taldearentzat.

A.— Zein izan zen «Kimalaxo»ren lehen lana?

K.— «Pirripittaka» deitzen zen, kontatzen nuen lehen etxe guztietan ipuiak kontatzen zirela, eta behin

gizon batzuk etorri direla, ipuiak zaku haundi batzutan sartu dituztela eta zakuak mendi kasko batean utzi. Etxetan telebista sartu da eta jendeak ez du gehiago

ipuirik entzuten, baizik eta telebistari beha egoten dela. Egun batez elurra egin du eta zaku horiek, pirripittaka, erori egin dira. Eta zaku horietarik bat hori zen, nirea.

Koldo Amestoy dugu antzerkilaria profesionalki dedikatzen den antzezle bat, antzezlea, ipui kondalaria. Ipuiak kontatzen ditu, ipuinen bidez irudimena landu: Orainarte umeentzat lanean aritu da, orain helduentzat ere badauka montaia bat. Lehenentzat «Harriola Marriola», bigarrenentzat «Gau Beila». Bakarka arituz aurkitu dio berak irtenbidea antzerkiari, berarekin solastatu gara hurbilagotik ezagutzeko bere esperientzia.

Ni zukutik ateratzen nintzen eta kontatzen nuen nolaz zakua hor zegoen, eta zukutik ateratzen nituen ipuiak.

A.— Antzerkia egiterakoan elementu ezberdin asko erabiltzen duk.

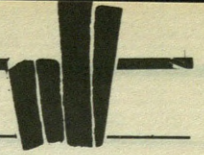
K.A.— Antzerkia da niretzat globaltasun batean, musika, kantua, dantza, mimoa. Musika tresnak ikusi eta gordetzen ditut, eta gero montatzerakoan «a, horrekin zerbait egin ahal dut», eta erabiltzen ditut.

A.— Hik ez duk bilatzen umearen parte hartze zuzena, gehiago daukak kontatzearen xarma hori.

K.A.— Ez dut egiten beste talde batzutan bezala «umeek parte hartu behar dute». Hori izaten da galdera: «eta umeek parte hartu dute?». Eta niretzat ez da hori inportantea, baldin bada erlazio bat ez dut moztzen, hori atxikitzen dut. Nik nahi nuke gauza horiek kontatu eta beharbada umeen irudimena landu, edo ireki, lagundu. Ez ditut hainbeste ezagutzen, poliki-poliki orain ari naiz ikasten umea zer den. Irudimena lantzea eta gero berak gauza batzuk egin ditzala, ikusgarria bukatzean umeari nire tokia uzten nion. Gero ideala litzateke ume talde batekin antzerkilari bezala zerbait egitea; astia behar da, pedagogoa ere izan behar da, eta ez dakit pedagogoa naizen...

A.— Hi antzerkilari haiz, baina ipui-kondalari bezala aurkezten duk ere hire burua.

K.A.— Bai, biak lotzen ditut. Ibiltzen naiz apaindura gutxirekin, ipuiak berak bere irudiekin apaindura

egiten du, alde batetik. Ipuin kondalaria bakarrik ibiltzen duk, gehienetan. Eta mementoan Iparraldean antzerkiaz bizitzeko posibilitate haundirik ez zen talde batentzat, pertsona batentzat berriz bai.

A.— Hi antzerkitik bizi haiz.

K.A.— Bai, bakarra nai-zelako eta ipuiekin antzez-lari bezala zerbait atera ahal dela uste dut.

A.— Badago horrelako figura bat historian, ipuiak kontatuz herriz-herri ibiltzen zen gizona.

K.A.— Ez dakit Euskal Herrian horrelakorik izan den, beste eskualde batzutan bai, Okzitania eta bai. Berritikan parte hartu dut Munduko Ipui Kontalari Topaketa batzutan Dordog-nen. Hor ikusi nituen Marruekostik etorriak Ejiptotik, Quebecetik, Okzitania-tik, Brasiletik, eta gehienek ezagutzen zituzten kontalaria-riak, eta herriz-herri ibiltzen ziren batzuk eta ipui horiek entzun eta ematen zituzten. Nik ez dut horrelakorik aurkitu Euskal Herrian, edo nahiz eta ez ibili herri ttiki-tan kontalari batzuk... Adi-neko jendeari galdetu eta ahortzi dutela esaten dute.

Ez dut uste ibili direnik takat-taka ipuinak kontatzen, eta baldin bada hobe ezagutu nahi nituzke.

A.— Ipuiak nondik ateratzen dituk?

K.A.— Denetatik sartzen dut, baina nire helburua da orain liburuetan diren euskal ipuiak liburuetarik atera eta ahozko literatura batean sartu.

A.— Helduekin ere hasi haiz orain, diferentziarik markatzen al duk?

K.A.— Umeekin giro go-

xo batean ibilki naiz, eta helduekin beharbada puntx gehiago ematen dut.

A.— Nola ikusten duk talde batean lan egitearena?

K.A.— Ohitura txarrak hartzen dira bakarrik lan egitean. Formazio taldearekin lan egitea oso interesgarri da, baina luzaz luzaz, ez dakit, uste dut aspertuta: fssst! Beste disziplina bat da. Nahiago dut bakarrik. Saioko edo, etxean egiten ditut, kotxean, noiznahi, oi-huak botatzen, sukaldean.

Bakarrik joatea ere festa batzutan parte hartzeko, laster egina duk. Taldea pizua da. Beharbada, bi-hiruko taldeak. Aspaldiko gogoa daukat horrelako talde batekin lan egitea, edozein gertakari dela, zendako ez horrelako antzerki ekintza berezi bat mementu berezi batean?

«Harriola marriola»:

Ipuiak magikoak dira

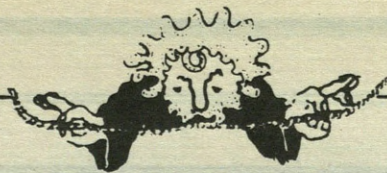
«Mendien giblean, itsasoaren bestaldean», Han ikusi duena kontatzen digu «Kimalaxo»k. Koldo Amestoyk, haurrentzat, muntatu duen azken ikusgarrian.

Apaindurarik gabeko areto batean, ipuiaren, ahotsaren, hotsen eta gorputzaren bidez mundu eta pertsonaia ezberdinak eszenatzen ditu, ipuiak osatzeko. Batzutan harrigarri, bestetan farregarri, gehienetan goxo aritzen da Koldo gauza txikiei probetxua ateraz, alboan daraman poltsatik azti bat bailitzan haurraren harridura sortarazten duten elementuak ateraz.

Egitura single batez lotzen ditu ipui ezberdinak, azken muntaia honetan giro exotikoetan lekutuak. Ezin hobeki demostratzen du ez dela eszenografia eta lilura haundiegirik behar sortzeko. Eta soiltasunez detailetan eta horiek eskeintzen dituzten aukera guztietan oinarriturik kateatzen ditu ipuiak, haurren interbentzioak gainetik pasatzen utzi gabe, espektakulora sartuz. Inprobisaziorako argitasuna litzateke oso zaindua dagoen muntaia batetan txalotu beharreko baliotasunik haundiena. Ipuien, eta hauen kontatze-eszenatzearen lilura guztia berreskuratzen du Koldo Amestoyek bere espektakuloan.

M.A.

JO... ADARRA

Parlamentuko debatea

Funtzionari kasta

Funtzionari kasta berdina omen da bazter guztietan. Eta norbaitek ez badu sinisten galde bezaio Mikel nere lagunari, lehengoan Madrileko Ministerio batetara zer gertatu zitzaion.

Joan da Madrila jestio bat egitera Ministerio batetara eta galdetzen du:

- Garcia jauna hemen al da?
- Datu horrekin ez diguzu gauza haundirik esaten. Hemen gehienak Garcia gara.
- Begira, nik bilatzen dudana, ez da ez oso zaharra eta ezta oso gaztea ere. Txiki xamarra ere bada.
- Ba dato hoiekin ere ez duzu ia ezer argitzen. Hemen ia denak horrelakoak gara.
- Ba hura erabat inozoa dela esatea pentsatzen nuen, baina uste dut dato horrek ere ez duela balio izango.

Ugazabaren semea

Langileen aurkako terrorismoa gero eta latzagoa den une honetan, hurrengo beltz bezala, har daitekeen gertakizun hau kontatu zidaten lehengoan. Ugazabaren semeak biltzen ditu langile guztiak eta esaten die:

- Nik asko sentitzen dut, baina aita erotu egin da, enpresak kiebra jo du eta lantegia itxi behar dut.
- Eta zorrak ordainduko al dizkigute? — galdetzen du langile batek.
- Motel, motel! Erotu dena aita duk, ez ni!

Aurreko legislaturako saio batetan, bi proiektu eztatatu omen ziren Gasteizko Legebiltzarrean. Bata heziketari buruzkoa eta bestea gartzele buruzkoa. Jendea harriturik zegoen lehena minutu gutxi batzutan onartu zelako eta bestea aldiz ordutan eta ordutan egon zirelako eztatatu zuten. Debatea amaitu ondoren kazetari batek honela galdetu omen zion legebiltzari bati:

- Nolatan onartu duzue hain erraz heziketari buruzko proiektua eta hain nekez gartzele buruzkoa?
- Ba, seguru delako hemengo diputaturik ez dela berriro eskolara joango, baina gartzelakoa ez bait da hain seguru.

Postari buruz

Bi adiskide Postari buruz ari dira eztatuta bizian. Batek gutun-banaketaren zerbitzua izugarri hobetu dela, eta besteak ordea beti bezain gaizki jarraitzen duela. Baietz eta ezetz, esaten dio batek besteari:

- Oraintxe frogatuko diat inoiz baino gaizkiago funtzionatzen ari direla. Esan eta egin. Hantxe doaz biak Postara. Hartu eta eskutitz bat atereaz galdeitzen dio hango funtzionariari:
- Mesedez, esango al zenidake eskutitz hau gaur botatzen badut noiz iritsiko den Madrila.
- Ba, bihar bertan.
- Ez nizan ba nik esaten, inoiz baino hobeto zebiltzala — ihardesten dio, Postaren aldeko lagunak.
- Isil hadi, boboa! Ez al haiz konaturatu hau beti bezain gaizki dagoela? Eskutitza Barcelonarako duk.

Berdinaz maitemindurik

Lagunarte batetara apaiz bat elkartzen da. Fidelitasunari buruz ari ziren hizketan, eta gutxi gora behera denak bazuten zer esana horren aurka. Horrela ari zirela denen artetik batek esaten du.

- Ba nik, 20 urte daramazkit ez-konduta, eta beti gizon berdinez egon naiz maiteminduta.
- Ea bada guztiek zuen lagun honetaz exenplu hartzen duzuen eta bera bezala bizitzen hasten zireten — esaten die apaizak.
- Zerbaitetan lagun al zaitzakete, ene arreba fidel hori?
- Bai gizon! Ea dibortzioa lortzen didazun eta 20 urte hauetan maite izan dudana gizonarekin ezkon naitekeen.

Munduko mekanikari onena

Bi mutiko beren anaietaz hitzegiten ari dira eta bapatean batek esaten du:

- Nire anaia munduko mekanikari hoberena da.
- Ez dizut sinesten.
- Bai, bai! Egia da! Lehengoan Peugeot baten lau gurpilak, Simca baten motorra, Talbot baten karrozeria, Mercedes baten bateria, eta Citroen baten aulkiak hartu zituen eta kotxe berri bat egin zuen.
- Eta zenbat kostatu zitzaion?
- 20 urteko gartzela.

SINESTEN DUT

Manex Erdozainzi-Etxarten olerki hauek Pantxoa eta Peiok dituzte diska batean grabaturik. Xalbadorren, Roger Idiarten eta beste hainbatenekin batera. Agian hemen utzi zigun bere sinismenen testigantzarik fidelena Manex Erdozainzik.

Loreak loretze betean
fruituak fruitutze betean
zuhaitz eta harri eta burdin
lurraren lurtatze
mugimendu daldaran
mendiak eta itsasoak
izaki eta gizaki guztiak
izadiaren ekilibrio betean
iraunen dutenean
sinesten dut
gizonaren zoriontze betean.

Esperantzak
gizon guzien izerdiaren izerdiaz
burrukaren burrukaz
mundu berri bat erdiko duenean
sinesten dut
gizonaren zuzentasun betean
gizonaren askatasun betean
gizonaren amodio betean.

Loreen loretze betean
lurraren lurtatze
mugimendu-daldaran
izaki eta gizaki guztiak
irautearen betean dantzatuko direnean
sinesten dut
hastapeneko gaurko eta betirako
amodio haren izenean
eta berriz ere deituko diot:
biziaren Jaungoikoa
hastapenetik betirakoa
sinesten dut!

Ahantzi nahi ditut
etsipen kantuak
Herri zapaldu horren
intziri nigarrak
Nahi gabe daramagun
burruka gogorak
dakartzki berarekin
hazi emankorrak.

Nik ez dut bizi nahi
besoak mozturik
bi zangoak hefrestan
bizkarra hautsirik
izar bati begira
lagunak eginik
esperantza kantatzen
ez naiz asperturik

Nola oiha-mendiak
berdin itsasoak
musika xoragarritz
dirade beteak
lurtatze berri baten
indarki bultzadak
daldaratuko ditu
zeruko izarrak.

Mespretxu zapalkuntza
kalapita, hauzi
Herri ukatu baten
morroin marka guzi.
Dator Askatasuna
hodeiak doatzi
ager gaiten dantzara
bihar edo etzi!

Manex ERDOZAINZI-ETXART

Txakartegi bezalako guztiei

EUSKARARIK GABE, NAZIO ARAZORIK EZ

ORAIN dela bi aste baino gehiago, Txillardegi EHE taldearen izenean AEKk belodromoan antolatutako ekintzan esandakoak bere oihartzuna izan du. Lehenengo erantzuna Txakartegirena izan zen. Bertan Txillardegiaren ideologia, teniente baten ideologiarekin konparatzen zuen, eta guardia zibilak eta Txillardegiaren pentsakera berbera zela jakin arazi nahi zuen? Bestalde Txillardegi Ameriketara ikasten egon zela eta, Edén Pastorarekin zubi bat egiten zuen, azken hau CIAren menpe zegoela esanaz. Ez zen Txillardegi egindako eraso bat bakarrik; nahiz eta lehen irakurketan itxura hori eman. Arazo ideologiko sakon bat agertzen zen linea tartean. Gehiegi al da, 9 urte ondoren ezker abertzale mailan kargo publikoa dutenak eta euskara oraindik ikasi ez dutenak, kargo publikoa uztea eskatzea?

Izan ere, Txakartegiren karta inpublikablea zen. Inpublikablea diot, benetan oso maila bajokoa zelako, euskararen arazo bat kaleratzea baino, pertsona bat desprestijiatzea saiatzeko zelako, eta betirako Txillardegi, horrelako susmo foilonero, eta serioa ez dena ezartzeko. EHEko talde batek erantzun bat eman zuen, benetan sinplea eta pobre xamarra. Hemen nator ni neurea ere ematera.

Bigarren aldiz da Txillardegi publikoki iraintzen dela, eta piztu behar den euskararen inguruko debatea piztu beharrean, ezker abertzaleko sektore batek, Txillardegi pertsonalki atakatuaz, debate guztia izorratzen du.

EZKER abertzaleak duen proiektu nazionalak hiru ardatz ditu, Euskal Herri independentea, sozialista eta euskalduna. Independentzia, sozialismoa, eta euskara. Hiru ardatz hauek KAS alternatiba

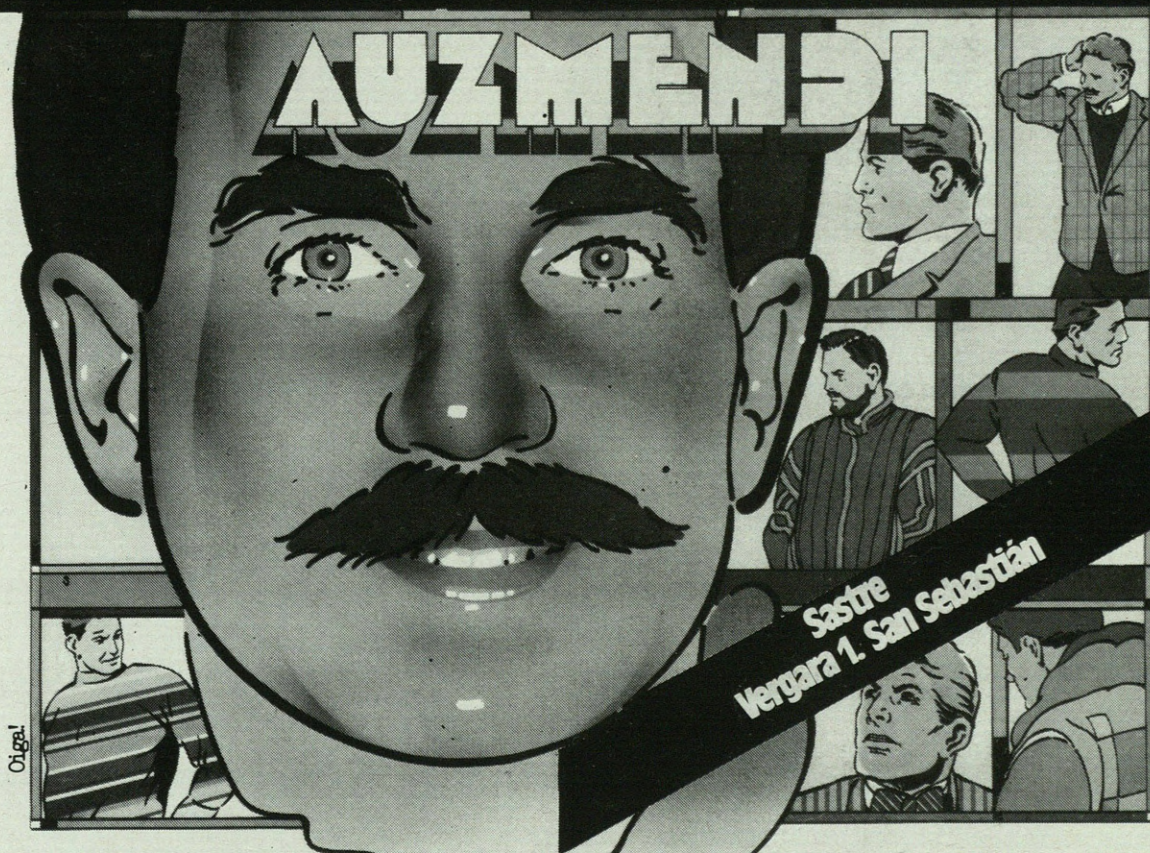
ARLANTZ

taktikoan desarroilatzen dira. Denok dakigu, KAS alternatiba ez dela lortuko firtmatzea bapatean, baizik eta aurrez emango den borroka luze baten ondorioz. Borroka luze horren arrazoia, KAS alternatiba lortzeko beharrezkoak diren kondizioak eskuratzea izango da, batez ere gero puntuak errealitatean martxan jarri ahal izateko. Kondizio horiek, langile mailan bezala, errepresio mailan, adierazpen askatasun mailan, eta euskararen normalkuntza prozesorean mailan gaurtik lantzen joan behar dira. Hau egingo ez balitz KAS alternatiba lortzean euskara mailan erretxazo sozial handi bat sortu gabe ezingo litzateke euskara salbatzeko beharrezkoak diren neurriak hartu.

KONTZIENTZATZE lan ikaragarri bat egin beharra dago euskara mailan ere. Oraindik euskara defendatzean diskurtso zahararekin gabiltza: euskara erabiltzeko eskubide pertsonala, elebitasuna, ereduak... Eta bide horretatik galduak gaude. Euskara folklore mailan mantendu nahi dutenek gaurko ideologikoki irabazten ari gaituzte. Euskararen normalkuntzak nondik nora joan behar duen, eta langile mundua, errepresioarena, adierazpen askatasunarena elkarrekin ere ez dakigu lotzen. Komunikabide eta administrazio munduko euskararen alternatiba ez dugu ezagutu arazi, irakaskuntzarena nahiko aidean dago eta abar.... Euskararen debatea sortu beharra dago, eta puntu guzti hauek definitu, markatu eta kontra-eraso ideologiko bat prestatu.

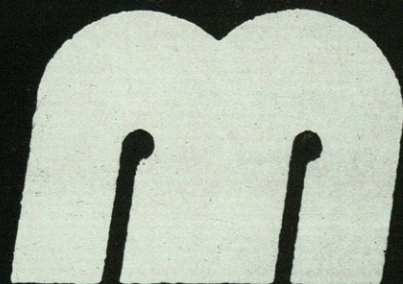
BUKATZEKO, ezker abertzale munduan bidea markatu behar dutenek eredu behar dute, gure herri projektoren hiru ardatzetan: langile munduak duen garrantziaz jabetuz sozialismoa helburu bezala eduki behar da eta horren ondorioz praktika koerente bat; politikoki eta ekonomikoki gure herria guk nahi dugun bezala antolatzeke eskubidea dugulako independentista izan behar da; eta gure herri euskalduna izan behar duelako euskalduna izan behar da. Koerenteak bagara, ezin dezakegu onartu, ezker abertzale mailan bidea markatu behar dutenak, eta militante publikoak direnak euskaraz ez jakitea. Franco orain dela 9 urte hil zen eta ikasteko denbora egon da. Ez dakitenek militatzen jarraitu dezatela, euskara ikasi dezatela, baina ez daitezela ezker abertzalearen bozeramaile publikoak izan.

Horixe da Auzmendi. Bitxia. Berezia.

Donostiako estiloa.

**kirolzaleen
zerbitzutan**

miner

donostia

271050 eta 270447

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
gure Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
taloi edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharrik gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko
baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauso azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA